

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉS INFORMATIKAI KAR
GAZDASÁG- ÉS TÁRSADALOMFÖLDRAJZ TANSZÉK

Csongrád megye választásföldrajzi jellemzői, a 2011-es választási törvény tükrében

Országos Tudományos Diákköri Dolgozat

Készítette:
Vida György
Geográfus MSc szakos hallgató

Témavezető:
Dr. Kovács Zoltán
tanszékvezető egyetemi tanár
Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

Lezárás dátuma: 2012.12.08

Szeged
2012

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
1. Bevezetés, problémafelvetés	2
2. A kutatás módszertani háttere	4
3. A választási földrajz jellemzői, a gerrymandering és a malapportionment	6
4. Az 1990-2010-ig működő és a jelenleg hatályos választási rendszer átfogó jellemzése	10
4.1 A választási rendszerek alapvető típusai	10
4.2 Az 1990 és 2011 között működő és a jelenleg hatályos választási rendszerünk jellemzése	11
4.3 Az egyéni választókerületek változásának vizsgálata a Csongrád megyei mintán	14
5. Csongrád megye választási földrajza az új választókerületek tükrében	16
5.1 Az országgyűlési választások eredményeinek rövid jellemzése Csongrád megyében 1990–2010 között	16
5.2 A 2011-ig érvényes választókerületekre jutó választásra jogosultak számának alakulása	18
5.3 Az új választókerületek részvételi arányának várható alakulása a 2006–2010 közötti választások alapján	24
5.4 Csongrád megye településeinek pártpreferenciái	26
5.5 Az új választókerületek várható pártpreferenciáinak vizsgálata a 2002–2010 közötti parlamenti választások eredményei alapján	29
5.6 Az új választókerületek modellezéséből levonható következtetések	32
5.7 Az ellenzéki pártok jövőbeli esélyei Csongrád megyében az új választókerületek tükrében	33
6. Összegzés	36
Irodalomjegyzék.....	38
Internetes források.....	39
Mellékletek.....	40

1. Bevezetés, problémafelvetés

Az utóbbi években egyre többen megkérdőjelezték az országgyűlési választási rendszer igazságosságát. Többek között az Alkotmánybíróság is vizsgálta a választókerületek aránytalanságát, s azt 2005-ben alkotmányellenesnek nyilvánította. Ezt követően több sikertelen próbálkozás történt a rendszer megreformálására, majd a 2010-ben kétharmados többséggel kormányra kerülő Fidesz–KDNP átírta, megváltoztatta a választási törvényt. Legitimitását némiképp csökkenti, hogy az 1989-es törvény közmegegyezés útján jött létre, ez utóbbi pedig csak a kormánypártok támogatását élvezi. Abban az esetben, ha csak egy párt vagy kormánykoalíció alkot meg egy választási törvényt, rögtön felmerül a részrehajlás és társadalmi igazságosság kérdése, amit tudományos szemszögből is érdemes megvizsgálni.

1990-ben az egyéni választókerületeket nagyjából úgy osztották fel, hogy a választópolgárok száma megközelítőleg azonos volt. Már ekkor jelentkeztek problémás választókerületek, ezt több tudományos munka és dolgozat is alátámasztott (NAGY G. 2007 ,HEGEDŰS G. 2007a, HUJBERT Á. 2010). Ekkor azonban még nem beszélhettünk tudatos gerrymanderingről, illetve aránytalanságról, hisz az előtte lévő közel fél évszázadban nem élhettek a választópolgárok demokratikus jogaikkal. Az azóta eltelt évtizedekben a lakosság száma sok helyen módosult, és időszerűvé vált a határok újrarajzolása. Fontos megvizsgálni, hogy az új határok hogyan alakultak mintaterületünkön, és milyen esélyekkel indulhatnak a jelenlegi ellenzéki erők az új rendszerben.

Dolgozatom elején hipotéziseket és kutatási kérdéseket fogalmazok meg.

Kutatási hipotéziseim:

1. A régi választókerületek aránytalanságait valóban mérsékelte az új határok meghúzása.
2. Az új választókerületek megrajzolása hosszú távon megoldja a társadalmi igazságosság kérdését.
3. Az új választókerületek megrajolásában kimutatható a gerrymandering jelensége a törvényt alkotó kormányzó párt javára.

Fő kutatási kérdésem:

1. Milyen pártpreferenciális arculata van Csongrád megye településeinek a két nagy párt tükrében (Fidesz–MSZP) és jobboldal–balliberális pólus viszonylatában, ha az 1998-2002-2006-os országgyűlési választások listás szavazatait vesszük alapul?

Véleményem szerint, a hipotézisek és a fő kutatási kérdés vizsgálatával választ kaphatunk Csongrád megye választásföldrajzi jellegzetességeire, s az új választási törvény és az új határok várható hatásait is kimutathatjuk. Választ kapunk arra, hogy történt-e és ha igen, milyen mértékű volt a manipuláció az új határok megrajzolása során.

A témám azért aktuális, mert pontosan egy éve 2011. december 23-án fogadta el a Parlament a CCIII. törvényt az országgyűlési képviselők választásáról, ami eltér az eddigi voksolási keretfeltételekhez képest. Még nem bonyolítottunk le egy országgyűlési választást sem az új rendszer szerint, és fontos megvizsgálni, milyen esélyekkel indulhatnak a pártok a kormány által kialakított új szisztémában.

2. A kutatás módszertani háttere

Kutatásaim során a hipotéziseimet és kérdésemet több módszerrel vizsgáltam meg: adatgyűjtések, szakirodalmi és statisztikai elemzések mellett adatokból aggregálásokat, modellezéseket, tipizálásokat hajtottam végre.

Munkámat a választásföldrajzzal kapcsolatos nemzetközi szakirodalom elemzésével kezdtem. Ennek során főként a gerrymandering, malapportionment elméleti és gyakorlati alkalmazását ismertem meg. Ezenkívül számos hazai publikációt, szakirodalmat tanulmányoztam, amelyekben valamilyen formában választásföldrajzilag tipizáltak, jellemeztek magyarországi térségeket. Ezek főként megyei vagy országgyűlési választókerületenként elvégzett elemzések voltak, jellemezték a területeket pártpreferencia vagy választási aktivitás tekintetében. Tanulmányoztam olyan publikációkat is, amelyek a választási aktivitásra és a pártpreferenciákra ható geográfiai és szociológiai tényezőket vizsgálták részletesen. A választókerületek lehatárolásának tudományos vizsgálata során közgazdasági forrásokat is használtam, ez az általam igazságosabbnak vélt választókerületi beosztás megalkotásához volt elengedhetetlen.

Következő lépéseként statisztikai adatgyűjtést és elemzést végeztem. Ehhez a <http://www.valasztas.hu/>, a <http://www.vokscentrum.hu/> és a <http://www.ksh.hu/> honlapok szolgáltatták az adatbázist. A településenként összesített választási eredmények segítettek abban, hogy a tipizálásokat és az új választókerületek pártpreferenciái besorolását elvégezzem. Csongrád megye településeinek népességszám-változása segített a választókerületek szavazásra jogosultjainak becslésére. A Hubai László által szerkesztett vokscentrum tematikus térképei is hasznosak voltak abban, hogy mélyrehatóbban megismerjem Csongrád megye 2010-ig tartó választási földrajzát. A megye választásföldrajzát befolyásoló geográfiai, közgazdasági folyamatok elemzéséhez a KSH adatait és a <https://teir.vati.hu/> Területi Információs Rendszerét alkalmaztam.

A kutatásom fő lépésében adatok újrafeldolgozását hajtottam végre. Mivel csak a régi választókerületekre volt összesített eredmény a 2002-es, 2006-os, 2010-es országgyűlési választások listás adatairól, így a szavazóköronkénti eredményeket Excel táblázatba rendeltem, és az új választókerületek szerint aggregáltam. Azért a listás voksokat vettem alapul, mert az egyéni jelöltre leadott szavazatokat nem lehetett értelmezni az új határok ismeretében. Tehát az egyéni jelölt személyének szerepe nem jelenik meg vizsgálatomban. A

listás szavazatok alkalmazása mégis használható az egyéni kerületek pártpreferenciai besorolásához, mert Magyarországon kiugróan jellemző, hogy a szavazók döntő többsége (90-95 %-a) ugyanarra szavaz egyéni jelöltre mint pártra. Kevésbé jellemző a szétszavazás hazánkban.

A szegedi választókerületeknél a szavazóközetek megoszlása nem volt kézenfekvő, hisz a települést szétszabdalta az új törvény. Itt a 2010-es országgyűlési választások akkor aktuális szavazóköreinek számát és utcaszámait (2010 őszre megváltoztatták azokat) soroltam be az 1-es vagy 2-es kerületbe a szerint, hogy a törvény által meghatározott választóhatár hol húzódik Szegeden belül. A másik két megyei választókerület lehatárolása nem jelentett ilyen problémát.

A települési tipizáláshoz a 1998–2006 közötti országgyűlési választások települési listás eredményeit vettem alapul. A gerrymandering és az aránytalanság vizsgálatához a szavazókörok eredményeit vettem alapul, és azokat csoportosítottam az új választókerületekbe. A konkrét számítási metódusokat majd részletesebben is kifejtem az adott eseteknél. A települési alaptérképet a Szegedi Tudományegyetem Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszéke bocsátott rendelkezésemre. A választókerületi alaptérképeket a VÁTI Kft. és a Haza és Haladás Közpolitikai Alapítvány oldaláról sikerült beszerezni. A térképek készítéséhez MapInfo Professional 9.0 programot használtam.

3. A választási földrajz jellemzői, a gerrymandering és a malapportionment

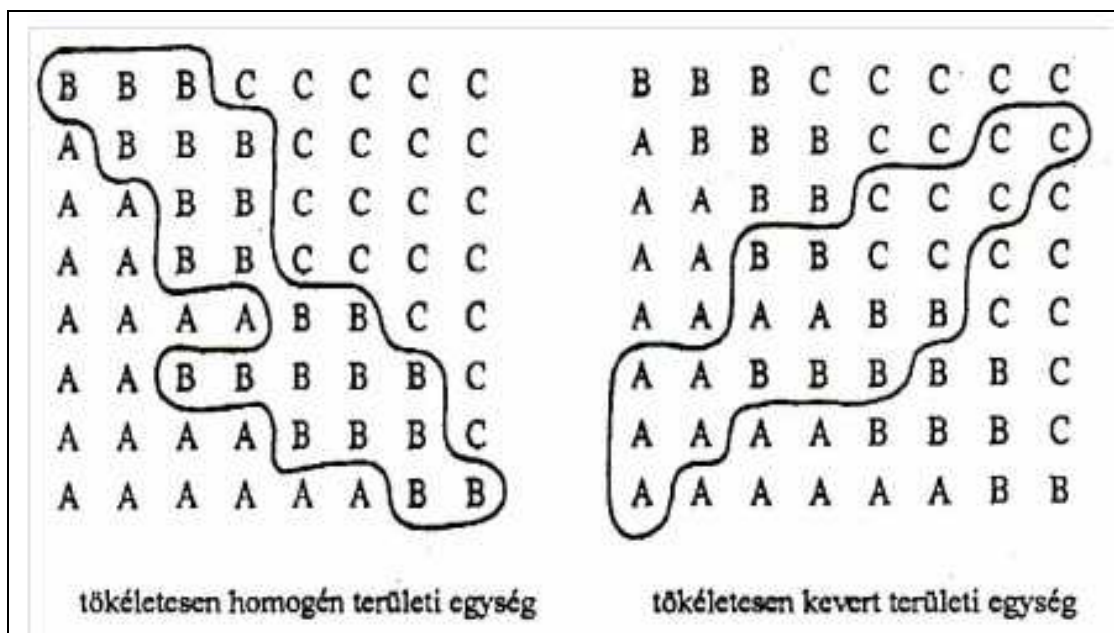
A választásföldrajz a politikai földrajz egy viszonylag új keletű, huszadik században létrejött szakterülete, melynek létrejöttét hosszú folyamat előzte meg (IRA GLASSNER M. 1996, HAJDÚ Z. 2002). A választásokkal foglalkozó földrajz az angolszász–amerikai irányzatból a 19. század végén, a 20. század elején alakult ki. Kialakulása Sauer és Kareil nevéhez kötődik, de a francia iskola, köztük Paul Vidal de la Blache tanítványa André Siegfried is nagyban hozzájárult e tudomány sokoldalú fejlődéséhez. Siegfried Nyugat-Franciaországot vizsgálta választás földrajzi szempontból, és azt állapította meg, hogy a választások eredményei adott régiókban állandóságot mutatnak (PAINTER J.-JEFFREY A. 2009). Ez lett az alapja annak a választási földrajznak, ami analizálta a választások eredményeit, összefüggéseket keresve (HUBAI L. 2004).

A választási földrajz főként a választási rendszerek és választókerületek kialakításának igazságosságát, a választók voksolási aktivitását, bizonyos pártok támogatottságát és annak változását kutatja részletesen. A választásokkal kapcsolatos kutatásokban a brit R. Johnston vezetett be egy új gondolatot. Gazdasági elméletekből kiindulva feltételezte, hogy a hatalmi és hivatali pozíciókért való küzdelem határozza meg a politikusok, képviselők céljait, s a társadalmi tevékenység csak másodlagos jelentőséggel bír (GREGORY D. –JOHNSTON R.J.-PRATT G.-WATTS M. 2000):. Ennek a gondolatnak továbbfejlesztett változata a Down- és Herder-Dorneich-modell. Két alapvetése van, amiből az egyik lényege, hogy a pártok megfogalmazzák céljaikat, hogy megnyerjék a választásokat, de nem azért nyernek, mert céljaik a lakosság érdekeinek megfelelnek. A másik tétel azt mondja, hogy a választásokat az a párt vagy oldal nyeri meg, amelyik több előnyt ígér, mint a másik (MEZŐ F. 2003). Ez utóbbi véleményem szerint nem minden esetben állja meg a helyét, ugyanis a választók pártpreferenciáit más tényezők is befolyásolják, napjainkban erőteljes a média hatása is. A legutóbbi, a 2010-es cseh választásokat például az a párt nyerte meg (Petr Necas), amelyik konkrét megszorításokat ígért a választási kampányban.

A választások befolyásolására az imént említett hatásokon kívül egyéb eszközöket is lehet alkalmazni. A választási földrajz egyik érdekes szegmense a választókerületek meghúzásának eredményekre gyakorolt hatásának vizsgálata. Ezek közül elterjedt módszerek, amit a dolgozatomban is vizsgálni fogok, a „gerrymandering” és a választókerületek aránytalan meghúzása, a „malapportionment”. Klasszikus példa erre Elbridge Gerry

kormányzó esete, aki feltűnő karéj alakú választókerzeteket határolt le annak érdekében, hogy biztosan ő nyerje a választásokat (HAGGETT, P., 2006) [1]. A gyakorlatban két szélsőséges módszerrel lehet elérni, hogy egy adott párt növelni tudja választási esélyeit (1. ábra).

1. ábra A „gerrymandering két szélsőséges esete

Forrás: CSÉFALVAI Z. (1994): A modern társadalomföldrajz kézikönyve. IKVA könyvkiadó Kft., Budapest, pp. 1-366.

Az egyik módszer a tökéletesen homogén területi egységű választókerületek kialakítása, ahol az ellenfél a szokásosnál nagyobb mértékben győz, de a többi kerületben viszont vereséget szenved. A másik lehetséges módszer, hogy a kerületeket úgy alakítják ki, hogy a másik párt szavazótábora lehetőleg szétszóródjon, és így a riválisok egyik mandátumot sem tudják elhozni. Választási manipulációnak minősül még a választókerületek méretének aránytalansága is. Így bizonyos térségek alul, mások felülreprezentáltak lesznek a választásokon. A nemzetközi szakirodalomban „malapportionmentnek” nevezik a körzetek eltérő méretű lehatárolását. Lényege, hogy a számomra kedvezőtlen eredményt hozó területeken nagyméretű kerületeket vagy körzeteket hozok létre, és ott alakítok ki kicsiket, ahol az én jelöltjeim győznek (GREGORY D. –JOHNSTON R.J.- PRATT G.-WATTS M. 2000, PAINTER J.-JEFFREY A. 2009) [1].

A nemzetközi irodalomban számos példát találhatunk gerrymanderingre és aránytalanságokra, ez főként olyan országokban jellemző, ahol vegyes vagy többségi választási rendszer van érvényben (LOW M. 2005) [1]. Az arányos szisztémákban, ahol

pártlistákra lehet szavazni, s nincsenek egyéni kerületek, a gerrymandering nem értelmezhető. Több típusa létezik a gerrymanderingnek, általában a nemzetközi példák etnikai alapú vagy pártokat előnybe hozó határokat szoktak megalkotni. Szoktak még urbánus vagy rurális térségeket helyzetbe hozó gerrymanderingről beszélni, ahol úgy húzzák meg a határokat, hogy egyiknek vagy másik közösségnek nagyobb érdekérvényesítő ereje legyen [1].

Az Egyesült Államokban találhatunk etnikai csoportokat és pártokat is helyzetbe hozó választókerületi manipulációt egyaránt. A kongresszusi választásokon általában a fekete többségű területeken olyan választókerületeket hoztak létre, ahol a területhez úgy kapcsoltak fehérek által lakott térségeket úgy, hogy mindenhol a fehérek legyenek többségben. A fekete kisebbség így kiszorult a törvényalkotásból, holott az adott területen fele arányban éltek a fehérekkel. Ennek a gerrymanderingnek esetenként extrém formái is kialakultak (2. ábra). De ez bevett gyakorlat volt ez a spanyol ajkúak esetében is. Törekedtek a törvényhozók az etnikai kisebbségek képviseltét minimálisra szorítani a törvényhozásból (1. 2. melléklet). Másik fő típusa a republikánus és demokrata szimpátiával rendelkező körzetek manipulálása. Történt republikánus gerrymandering, ahol a demokratákat hozták hátrányos helyzetbe és fordítva is. Ezeknek az eseteknek széles nemzetközi szakirodalma van (GREGORY D. –JOHNSTON R.J.-PRATT G.-WATTS M. 2000, PAINTER J.-JEFFREY A. 2009) [1].

2. ábra Amerikai Egyesült Államok kongresszusi választókerülete,

Forrás: <http://www.fraudfactor.com/ffgerrymander.html> (Letöltés ideje 2012.10. 12.)

Kelet-Közép-Európa volt szocialista országai a rendszerváltozást követően visszanyerték szuverenitásukat, és időközönként ismét demokratikus választásokat tarthatnak. A környező országokban (Csehország, Szlovákia, Románia, Szlovénia stb. jellemző volt a

listás választási rendszer kialakítása, Magyarország vegyes szisztémája szinte kakukktojásnak számít a térségben. Ezért a környező nemzeteknél csak etnikai alapú közigazgatási és választási manipuláció volt (a szlovák közigazgatási határok átrajzolása, a balti államok orosz kisebbségének képviselőtét csökkentő határmeghúzások), pártokat segítő nem. A térségben ez az első alkalom, hogy konkrétan pártot helyzetbe hozó választási törvényt alkothattak meg, ezért Magyarországon aktuális kérdés az új választókörzetek megrajzolása után létrejövő esetleges gerrymandering és aránytalanság mértékének vizsgálata.

Összegezve: a nemzetközi példák számtalan választási manipulációs gyakorlatot sorakoztatnak fel, amelyek közül a legnagyobb mértékűeket az Amerikai Egyesült Államokban találjuk. Kelet-Közép-Európa posztoszocialista országaiban történtek etnikai alapú közigazgatási és választási lehatárolások, de konkrét pártokat helyzetbe hozó gerrymanderingre most kerül sor először a térségben.

4. Az 1990-2010-ig működő és a jelenleg hatályos választási rendszer átfogó jellemzése

4.1 A választási rendszerek alapvető típusai

Az alábbi fejezetben a választási rendszerek fajtáit és a magyar választási keretrendszer alakulását mutatom be. Szó lesz a külföldi gyakorlatról és a hazai törvényi szabályozás változásairól, és ami a legfontosabb, a választókerületek átalakulásáról.

A voksolások eredményeinek a kormányzás legitimitását meghatározó keretét a választási rendszerek alkotják. A világon három fő típust különíthetünk el. Tisztán elvi modellekben megkülönböztetjük az angolszász Westminster-modellt vagy közismert nevén többségi rendszert, amelynek lényege az, hogy az egyéni választókerületekben a győztes mindent visz (AGG Z. - NAGY J. 2002). Ilyen szisztéma szerint választanak Angliában és az Egyesült Államokban is. Jellemző továbbá, hogy ezekben az országokban többnyire két erős párt között dől el a választás. Az USA-ban a demokrata és a republikánus tömörülés mellett szinte esélytelen más mozgalomnak hatalmi pozícióba kerülni. Angliában erős volt a konzervatív és a munkáspárt dualitása, de napjainkra ez kezd felbomlani a liberálisok és a zöldek előretörésével. A hatalom megszerzésében sokszor egy kispárt szokott lenni a mérleg nyelve. Továbbá erősebben jelentkezik a stratégiai voksolás szerepe, hiszen sokan nem arra szavaznak, akik szívékhöz legközelebb állnak, hanem akiről azt gondolják, hogy megnyerheti a párharcot a két nagyobb párt képviselője közül. Nem egyedi eset, hogy sokszor a liberális pártszimpatizáns, ha pártjára szavaz, akkor az győz, akit legkevésbé szeretne, így inkább annak legnagyobb riválisára adja le szavazatát.

Ezzel szemben az észak-európai rendszerek, ahol tisztán listás modellt alkalmaznak (AGG Z. - NAGY J. 2002). Itt nincsen képviselőjelölt, hanem egy lista van, amire le kell adni a szavazatot, és a végén, aki a legtöbb szavazatot nyeri el, az alakíthat kormányt. Ennek előnye, hogy sokkal igazságosabban mutatja a pártszimpátiát, és a mandátumok száma arányban akkora lesz, mint a voksoláson elért arány. Viszont a listára szavazás hátránya, hogy nehezen alakul stabil kormány, mindig sok koalíciós partnert kell szerezni, és ez megnehezíti egy ország irányítását. Ilyet láthattunk az utóbbi években is, például Olaszországban Romano Prodi és Silvio Berlusconi kormányzása nem kapott stabil többséget a törvényhozásban. Másik probléma, hogy a választópolgár sokszor nem ismeri azt, akire szavazna, hiszen a

szavazólapon csak a párt neve szerepel pár emberrel. Aki nincs feltüntetve az is bekerülhet a törvényhozásba. Ez felveti a társadalmi igazságosság kérdését is, hiszen úgy etikus, ha tudja a választó, kire adja le voksát.

Az egyéni választókerületi és a listás rendszer előnyeit próbálja kombinálni a német vagy más néven vegyes modell. Itt a voksolásokon a szavazó listára és egyéni képviselőre is leadhatja állásfoglalását. Az így kialakuló eredmény is részben a győztes felé alakítja a képviselők arányát, de mégsem olyan, mint a többségi rendszer. Általában területi listák vannak, ami eredményez mandátumokat a szavazatarányoknak megfelelően, és az egyéni kerületekből is be lehet jutni a törvényhozásba. Hátránya, hogy nagyon bonyolult módszerrel osztják el a töredékszavazatokat, és nehéz átlátni a folyamatokat. 1990 óta Magyarországon vegyes választási modell van érvényben. Fontos megjegyezni, hogy a listás és a vegyes választási rendszerekhez hozzátartozik egy bizonyos küszöb meghatározása, amit el kell érni a pártoknak. Ez többnyire 3,4,5 % körül szokott mozogni. Minél magasabb annál inkább a kispártok ellendolgozik a választási szisztéma.

4.2 Az 1990 és 2011 között működő és a jelenleg hatályos választási rendszerünk jellemzése

Magyarországon 1989. évi XXXIV. törvénycikk rendelkezett a szabad választásokról, amely törvény vegyes többségi és arányos választási rendszert vezetett be a német modellhez hasonlóan. Választójogot kap minden nagykorú ember, aki nincs eltiltva a közügyek gyakorlásától. A magyar parlamenti választási rendszer nagyon összetett, és ezen az új törvény sem változtat lényegében. A 2010-es országgyűlési választásokig 386 mandátum került felosztásra. Ez úgy oszlott meg, hogy 176 egyéni választókerületre osztották fel Magyarországot (3. melléklet), és itt versenyezhetek pártok által támogatott vagy független jelöltek. A jelöltállításhoz szükséges volt 750 darab választói ajánlás vagy más néven kopogtatócédula. A választás csak abban az esetben volt érvényes, ha a választásra jogosultak több mint a fele részt vett a szavazáson. Ha egyik jelölt sem tudott abszolút többséget szerezni (50 % + 1 szavazat), abban az esetben második fordulót tartottak. A második fordulóban többnyire a három legtöbb szavazatot szerző jelölt mérettette meg magát, és itt már a relatív többség is elegendő volt a mandátum elnyerésére.

Az egyéni képviselőválasztás mellett az arányos választási rendszerre jellemző pártlisták alkotják jelenlegi választási rendszerünk másik pillérét (BÖHM A. 2003).

Magyarországon az összes megye és ezenkívül a főváros is egy területi választókerületet alkotott. Egy párt vagy mozgalom akkor indíthat listát egy megyében, ha az adott terület körzeteinek egynegyedében, de legalább két egyéni választókerületben jelöltet tudnak állítani (Pl.: Csongrád megyében eddig elég volt, ha a hétből két helyen indítottak egyéni jelöltet). Tehát a választópolgár a szavazásokkor általában két voksot ad le, egyiket az egyéni képviselőjelöltre, a másikat pedig a listára. Ezenkívül létezik még egy úgynevezett országos lista is, amely arányosító funkciót tölt be. Az országos listára az egyéni szavazásokon lévő töredékszavazatok kerültek fel. Töredékszavazat az egyéni jelöltre leadott szavazat, ami nem eredményez mandátumot az adott voksoláson. Országos listát csak olyan párt vagy szervezet állíthatott, aki képes hét megyei listát felállítani. Tehát a jelenlegi 386 képviselői hely elméletben 176 egyéni választókerületi, 152 megyei listás és 58 országos listás helyből állt.

A töredékszavazatokat egy viszonylag bonyolult matematikai eljárással, a Hagenbach–Bischoff módszerrel számítják ki. Azt, hogyan osztják ki ezeket a parlamenti helyeket az országos listákról, azt a d’Hondt-féle számítás határozza meg. Érdeemes megjegyezni, hogy a területi listák szinte soha nem 152 és 58 arányban osztódtak el, hanem az országos listáról többen jutottak mandátumhoz a gyakorlatban. Ez úgy alakult, ha a megyei listákon nem talál gazdára az összes hely automatikusan, az országos listán juthat be több képviselő a töredékszavazatok alapján.

1990-től többször alakították az országgyűlési választási törvényt (1994. évi III. törvény, 1997. évi XCVI. Törvény, 1997. évi C. Törvény), de átfogó reformokra nem került sor. Az utóbbi években folyamatosan a politika keresztüzébe került időnként az országgyűlési képviselők számának csökkentése és a választókerületek áthúzása, de ezek a kellő támogatás megszerzése nélkül (az ellenzék kompromisszumkészségének hiánya, a népszavazás elmaradása stb.) kudarcba fulladtak (HUJBERT Á. 2010). A 2010-es országgyűlési választásokon győztes Fidesz–KDNP már a hivatalba lépése előtt közölte, hogy alkotmányozni szeretne a kormányzási ciklusa alatt, amelyre a választópolgárok végül felhatalmazták őket. Az alaptörvény lefektetése mellett a sarkalatos választójogi törvény megváltoztatására is vállalkoztak. Végül 2011. december 23-án elfogadta a Parlament a CCIII. törvényt az országgyűlési képviselők választásáról [2], ez eltér az eddigi megszokott voksolási keretfeltételektől. Fontos megjegyezni, hogy az ellenzéki pártok közül senki sem támogatta ezt, és népszavazás sem volt róla.

A 2011. évi CCIII. évi törvény számos újítást tartalmaz az 1989-eshez képest. Az eddigi kétfordulós választásokat felváltja az egyfordulós, amiből az következik, hogy nincs szükség a képviselőknek abszolút többséget szerezni, elég relatív győzelmet aratni [2].

Véleményem szerint ez egyértelműen a nagypártoknak kedvez, hisz a kisebb pártoknak nincs lehetőségük megegyezni kölcsönös visszalépésekről a két forduló között, egyedül meg kevés esélyük lesz egyéni kerületekből mandátumokat szerezni. A jelenlegi politikai helyzetben például az LMP-nek már előre meg kellene egyeznie más pártokkal a kölcsönös visszalépésekről, és ez erodálhatja szimpátiáját. Ha az MSZP javára lép vissza is veszít szavazatot, ha a Fidesz javára akkor is hiteltelenné válhat, mert sokak számára azért vonzó, mert egy külön utat hirdet a két nagypárt kizárásával.

Megszűnik a megyei lista és a listaállítási szabályai is módosulnak. Ezentúl az a párt állíthat listát, aki legalább kilenc megyében és a fővárosban összesen 27 egyéni választókerületben tud jelöltet állítani. Jelenleg tervezetben van, hogy regisztrációt követően egy országgyűlési választókerületben 500 aláírást kell összegyűjtenie annak, aki indulni szeretne. Az ajánlásnál egy választópolgár javasolhat több képviselőt is, ez könnyítheti az indulást, de a töredékszavazatok eloszlásában mégis hátrányba kerülnek a kispártok, hisz mostantól a győztesek is kapnak töredékszavazatot (a mandátumot nyert jelölt szavazatiból kivonják a második helyezett szavazatait meg egy voksot, és a többi megy kompenzációra) [2]. Érdeemes megjegyezni, hogy ebben a választási szisztémában csökken a jelentősége annak a választókerületi lehatárolásnak, ahol szándékosan hagyjuk túlnyerni a riválist, hiszen ő is kap töredékszavazatot a győzelmén felül. Fontos elem, hogy a határon túli kettős állampolgársággal rendelkező emberek is kaptak szavazati jogot, és mivel nincs magyarországi lakhelyük, csak listára voksolhatnak. A parlamenti képviselők számát 386-ról 199-re csökkentik, ez 106 egyéni választókerületben szerezhető, és 93 listás helyből fog összeállni. Lesznek úgynevezett nemzetiségi listák is, amelynek részletei és gyakorlati működése még nyílt kérdés [2]. Bevezetésre kerül a választópolgárok előzetes regisztrációja, ami vélhetően csökkenteni fogja a nyugati államokhoz képest eleve is alacsonyabb részvételi arányt, hisz kizárja a bizonytalan voksolókat, akik az utolsó pillanatokban döntenek el, kire szavaznak.

Összességében az új választási rendszer megmaradt vegyesnek, de egy kicsit a többségi rendszerhez mozdult el. Ennek az egyik oka, hogy az egyéni mandátumok aránya magasabb, mint a listásoké. Erős szűrővel rendelkezik a szisztéma az újonnan alakuló pártokkal szemben, hisz az 5%-os bejutási küszöb és az ajánlószerelvények összegyűjtése nehéz feladat a tökehiányos civil mozgalmaknak. Ez azt jelenti, hogy a jelenleg meglévő politikai erőket beskatulyázza a rendszer, ami további apátiába és passzivitásba hozza azokat a választópolgárokat, akik szavazni szeretnének, de nem támogatnák egyik nagyobb tömörülést sem. A listás szavazatoknál összegződnek majd a töredékszavazatok is, ami azt jelenti, hogy a

részvételhez képest közel kétszeres vokshalmaz alakul ki, ami szintén a kispártokat hozza nehezebb helyzetbe. A választási szerkezet inkább a kétpólusú rendszert támogatja (két nagy párt), vagy a 2010-ben kialakuló pártstruktúrát (egy centrális nagypárt és több közép és kispárt) készül bebetonozni.

4.3 Az egyéni választókerzetek változásának vizsgálata a Csongrád megyei mintán

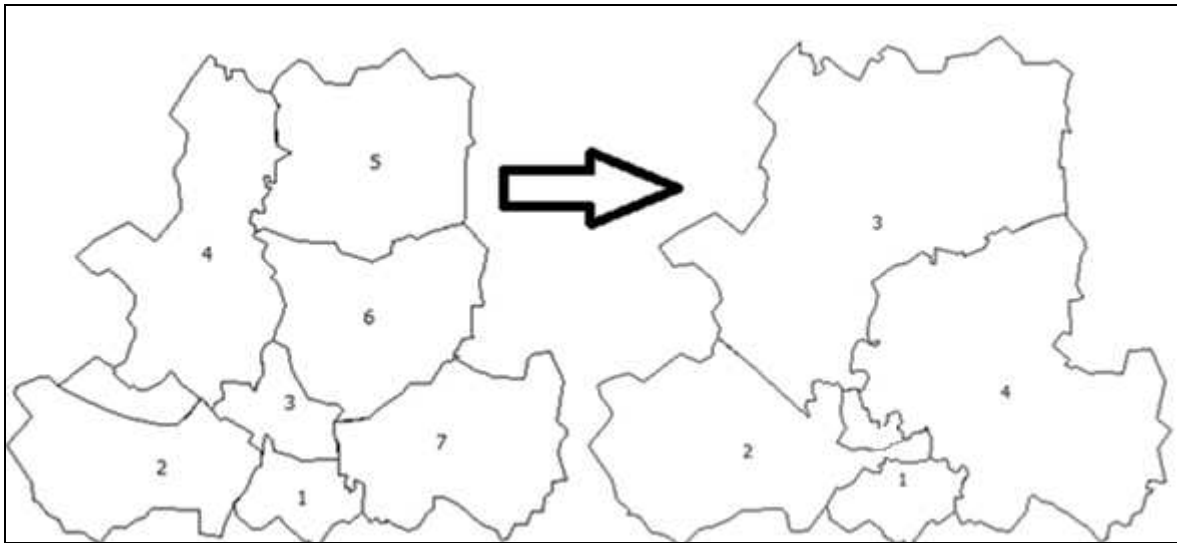
Földrajzos szempontból a legérdekesebb vizsgálandó kérdés az új választókerületek lehatárolása és annak módszere, gyakorlata. Ezért kutatásomhoz elengedhetetlen jellemezni és megvizsgálni a jelenlegi és az előző választásokon hatályos választókerületek alakulását, változását.

A 176 egyéni választókerzetből 106-ot alakítottak ki, főként összevonással, átalakításokkal (3. számú melléklet). A megyehatárokat továbbra sem léphetik át a egyéni kerületek, holott ez bizonyos helyeken indokolt lenne. Ez abban mutatkozik meg, hogy sokszor urbánus területhez csatolnak külterületi falvas térségeket, mert más metodika szerint nem lehet felosztani, hisz köt a megyehatár. Így kerül Szeged belvárosa és Öttömös (tortacikk körzetforma) vagy Miskolc, Pécs bizonyos városrészei és a környező települések egybe.

Ezt az anomáliát tartalmazta a régebbi és a jelenlegi választási rendszer is (3. számú melléklet). Megoldás - szemléletem szerint - az volna, ha kialakítanának a gazdasági és regionális tudományos vizsgálatokhoz (LENGYEL I. 2010, NEMES NAGY J. 2009, LUKOVICS M. 2008) hasonlóan urbánus és rurális térségeket, és ezen belül lehatárolnánk városrégióban szereplő térségeket és összefüggő rurálisabb falvas-kisvárosos zónákat. Ez a megoldás is szülne vitát, de jelentősége abban volna, hogy hasonló identitású és helyzetű területeket képviselne egy adott, választott személy. Volna képviselő a nagyváros és a környező, szorosan hozzákapcsolódó falvak, települések képviselőit. Ezzel szemben a vidékies terület egységek is választanának tisztségviselőt a saját érdekeik érvényesítése érdekében.

Csongrád megyét a százhetvenhat egyéni választókerület kiosztás hét, a százhatos pedig négy részre osztotta. Ha megvizsgáljuk Csongrád megyét részletesen - véleményem szerint - az egyik leginkább átalakított megyének tekinthető (3. ábra).

3. ábra. Csongrád megye országgyűlési választókerületeinek módosulása 2011 után.

Forrás: <http://www.vokscentrum.hu>, www.hazaeshaladas.blog.hu/2012/08/16/ (Letöltés ideje 2012.08. 18.)

Szerk.: Vida Gy. 2012.

A mórakalmi–szegedi egyéni választókerületeket újabb szegedi városrészekkel egészítették ki, a makói kistérség településeit Hódmezővásárhelyhez vonták, valamint Szenteshez hozzárendelték a csongrádi kistérség településeit és a Duna–Tisza közti homokhátság megyei részének meghatározó részét (3. ábra). Megfigyelhető továbbá, hogy a Szeged 1. választókerület különös formájúra sikeredett. Ha a törvényszöveg pontos utasításait követjük, akkor a kerület két részre szakítható. Vagy külterületekkel válik egységessé, vagy normasértő, mivel a törvény csak összefüggő egyéni választókerületeket enged kijelölni [2,3].

Összegzésképp az új választási rendszer vegyes maradt, de elmozdult a többségi szisztéma felé. Megszűnik a megyei lista, csak az országos marad, amihez a töredékszavazatok és a határon túli magyarok voksai is kapcsolódnak. Így az egyéni mandátumok aránya nagyobb súllyal rendelkezik. Csongrád megyében négy új választókerület lett a régi hétből, amelyből a szegedi 1-es nem egybefüggő.

5. Csongrád megye választási földrajza az új választókerületek tükrében

5.1 Az országgyűlési választások eredményeinek rövid jellemzése Csongrád megyében 1990–2010 között

Az 1990-es évek szabad választásait megelőzően gyakorlatilag fél évszázadig az állampolgároknak nem volt demokratikus joguk arra, hogy állást foglaljanak az ország jövőjéről. Tehát 1990-től egy újfajta politikai szocializáció is kezdetét vette. Az 1990. március 25-én lezajló első választásokon Csongrád megyében a részvételi arány az országos átlag közelében volt, nem volt lényeges eltérés (KATONA A. 2010). A urbanizáltabb szegedi választókerületekben magasabb volt a részvétel, míg a mezővárosias, vidékies térségekben alacsonyabb. Csongrád megyében a választásokon meghatározó erővé az akkori ellenzéket is megtestesítő MDF lépett elő. A megyében az FKGP is jobban szerepelt az országos értékeknél, amit az itt élő mezőgazdasággal foglalkozók nagy arányából következett. A hét választókerületből ötben az MDF, egyben az FKGP és egyben független jelölt nyert [4].

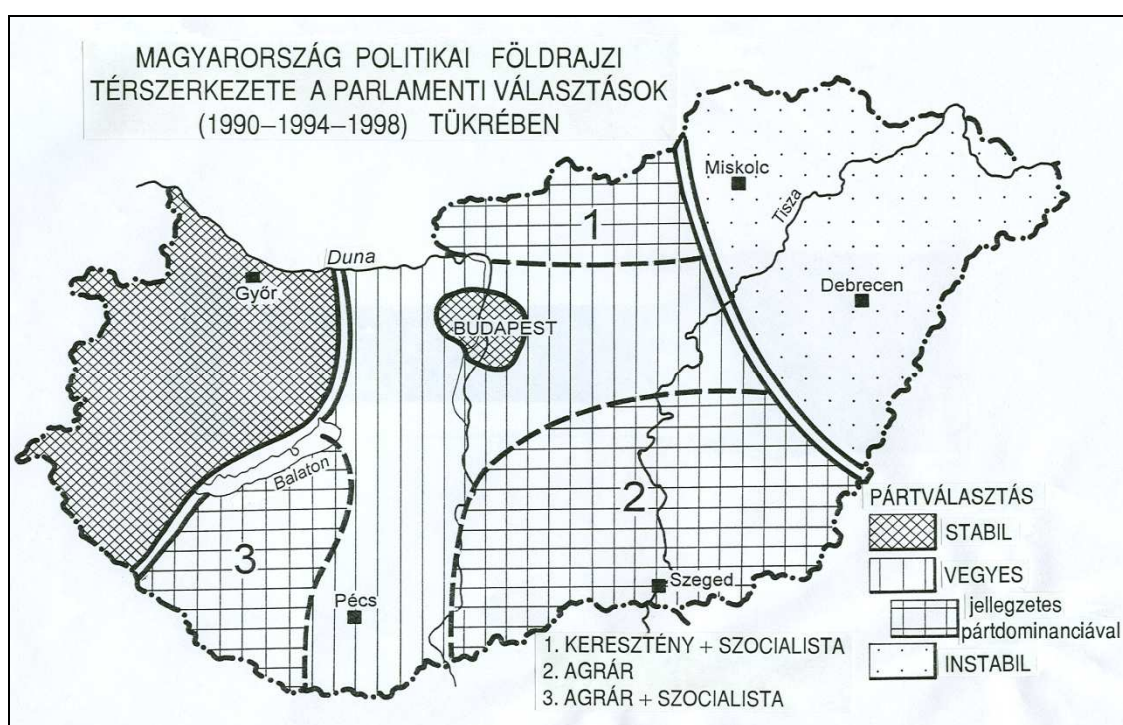
Az 1994-es választásokon a részvételi arányok magasabbak voltak, mint az 1990-es választás alkalmával, Csongrád megyében hasonlóan az országos átlag körüli részvétel mutatkozott. Az országos tendenciákhoz hasonlóan az MSZP nyerte a választásokat a megyében is, bár kisebb szavazatarányt ért el. Öt választókerületben lett szocialista képviselő egyben SZDSZ-es és egyben KDNP-s. Az FKGP az SZDSZ, a Fidesz jobban, míg az MSZP és az MDF rosszabbul szerepelt az országos értékekhez viszonyítva. Észrevehetőek ekkor is főként a homokhátsági településeken a kisközgazdasági jelek a politikai véleményformálásban.

Az 1998-as választás több szempontból is mást hozott, mint amit előre jósoltak az elemzők. A részvételi arány mesze elmaradt az előző két voksoláshoz viszonyítva, és ebben a megye sem jelentett kivételt. A csongrádi és makói kerületben volt érzékelhető nagyobb mértékű passzivitás, főként az alacsonyabb népességű településeken. Az előzetes várakozásokkal ellentétben a Fidesz nyerte a választásokat, hisz a párt sikeresen át tudta venni az MDF romjain a jobboldali, polgári–konzervatív ideológiát támogató szavazókat. Ez megalapozta a kétpólusú politikai rendszer létrejöttét (SZARVÁK T. 2009). Az összes egyéni választókerületet a Fidesz–MDF–FKGP jelöltjei nyerték meg, bár a szegedi körzetekben a szocialisták megalapozták későbbi bázisukat [4]. Szavazati arányuk átlagon felüliek voltak

Szegeden, viszont a többi mezővárosias térségben rosszabbul teljesítettek. A makói és csongrádi térségben a kiskgazdák szerepeltek jól, míg Hódmezővásárhely a Fidesz fellegrára lett.

A 4. ábra mutatja az ország térszerkezetét az első három országgyűlési választás tapasztalatai alapján, ahol tisztán látszik, hogy Csongrád megye és környezete sajátos pártdominanciával rendelkezik (KOVÁCS Z. 2000), amit az FKGP erősebb akkori támogatottságából is ki lehet olvasni (4. ábra).

4. ábra. Csongrád megye elhelyezkedése a politikai földrajzi térszerkezetben a parlamenti választások (1990–1998) tükrében

Forrás: KOVÁCS Z. (2000): Voksok a térben. A magyar parlamenti választások földrajzi jellemzői. In: BÖHM A.-GAZSÓ F.-STUMPF I.-SZOBOSZLAI GY. (szerk.): Parlamenti választások 1998. Századvég Kiadó, Budapest, pp. 100-115.

Az első három választást követően, 2002-re megszilárdult egy két tömörülésből álló politikai struktúra, nevezetesen a keresztény–konzervatív, kiskgazda–nemzeti és a liberális és szociáldemokrata–szocialista irányzat (BÖHM A. 2003, SZARVÁK T.-JÁSZ K.-VYDARENY K. 2009). A részvétel 2002-ben országosan és a megyében is magas volt, 70% körül alakult. Kirajzolódott, hogy az urbanizáltabb szegedi kerületekben átlagon felüli, míg a rurális mezővárosias területeken alacsonyabb volt a választási aktivitás. 2002-re a kiskgazdák teljesen felmorzsolódtak és, szavazóikat nagyrészt a Fidesz olvasztotta magába. Az országos

tendenciákkal ellentétesen szavazott a megye, hisz itt a hét helyből ötben a Fidesz–MDF szövetség nyert, s csak a két szegedi helyen nyert szocialista jelölt. Ez volt az egyetlen eset, hogy nem az országos eredményeknek megfelelően alakult a megyében a választás, ellentétben más környező alföldi megyékkel (CSATÁRI B. 2003).

2006-ban a választók nem váltották le a kormányt. A választási aktivitás hasonlóan alakult a 2002-eshez, bár alacsonyabb volt annál. A megyében a liberális és szocialista koalíció fordítani tudott, és 1994 után ismét öt egyéni választókerületet sikerült elhoznia hétből. Jellemző, hogy az MDF és az SZDSZ főként az urbanizáltabb térségekben szerepelt jól, a falusias térségekben a Fidesz hódított. Ezt a budapesti városszékióban végzett vizsgálatok is alátámasztották (KARÁCSONY G. 2006, JANKÓ F.- KOMORNOKI M. 2008). A 2010-es országgyűlési választásokra felborult a kétpólusú politikai rendszer az MSZP súlyos vereséget szenvedett és egy centrális nagypárt mellett két középpárt, és egy kispárt tudott csak a parlamentbe kerülni. A jövő kérdése, hogy ez ideiglenes állapot lesz-e, vagy 2014-re visszatér-e a kétpólusú Fidesz–MSZP párharc, esetleg hárompólusú lesz a magyar választási paletta a Jobbik előretörésével.

Összegezve megállapítható, hogy Csongrád megyében a szocialisták főként az urbanizáltabb területeken, főként Szegeden szerepelnek sikeresen. A jobboldal a falusias térségekben, valamint Hódmezővásárhelyen és Csongrádon élvez nagyobb támogatottságot. A volt SZDSZ szimpatizánsait az LMP-nek sikerült részben megnyernie, így a szegedi kerületekben, és a mezővárosok központi szavazóköreiben.

5.2 A 2011-ig érvényes választókerületekre jutó választásra jogosultak számának alakulása

Fontos kimutatni, hogy az 1990-es választásoknál a választókerületek között mekkora torzulás volt, és ez időben hogyan alakult. Vizsgálatomhoz a szükséges adatokat a vokscentrum.hu és a valasztas.hu honlapokról szereztem be. Két módon lehet mérni a területi különbségeket, a teljes lakosságot alapul véve vagy csak a választásra jogosultakat tekintve. Én az utóbbi módszert választottam. Először az egy kerületre jutó átlagos választópolgárok számát számítottam ki úgy, hogy az országos választásra jogosultak számát osztottam a 176 választókerülettel. Az eredményt az 1. táblázat mutatja. Az országos eredményt viszonyítottam a Csongrád megyében található hét egyéni választókerületben regisztrált szavazásra jogosultak számához (1. táblázat).

1. táblázat. Csongrád megye hét egyéni választókerületeiben a szavazásra jogosultak száma és az egy választókerületre jutó átlagos szavazók száma 1990–2010.

Országgyűlési egyéni választókerületek	1990	1994	1998	2002	2006	2010
Szeged 1.	48 445	50 007	50 780	50 328	49 515	50 024
Szeged 2.	58 536	58 832	59 600	59 770	60 796	61 958
Szeged 3.	51 482	53 732	55 663	56 497	57 636	58 447
Csongrád	47 196	47 354	47 934	47 700	47 311	46 685
Szentes	36 929	37 010	37 165	36 428	35 625	34 741
Hódmezővásárhely	47 463	47 841	47 756	47 623	47 014	46 813
Makó	41 851	41 451	41 059	40 522	39 993	38 920
1 választókerületre jutó átlagos szavazó	44307	45223	45811	45802	45891	45852

Forrás: www.vokscentrum.hu, www.valasztas.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012

Ezt követően az arányokat hasonlítottam össze, hogy megkaphassuk, mekkora a torzulás mértéke, és egy egyéni választókerület milyen mértékben tér el a középértéktől. Ezt úgy számoltam ki, hogy az egyes kerületek szavazásra jogosultjainak számát elosztottam a mindenkori középértékkel. Így minden választókerülethez társítható egy arányszám, mely megmutatja, hogy az adott választókerület a népességszám tekintetében mennyire felül- (1-nél kisebb értékek), illetve mennyire alulreprezentált (1-nél nagyobb értékek) az ideális átlagértékhez képest (2. táblázat). Egy választási rendszer soha se lehet tökéletesen egyenletes eloszlású, de törekedni kell rá a társadalmi igazságosság miatt. A 2011-es választási törvény záradéka 15% eltérést határoz meg a mindenkori középértéktől. Ha ennél nagyobb torzulás áll elő, akkor kötelezi a Parlamentet a módosításra [2]. Ilyen kerület nincs az új rendszerben a 2010-es minták alapján, de már 2014-ben nagy valószínűséggel lesz. Én a kutatásomban egy 10%-os eltérést határozok meg elfogadhatónak, hogy jobban szemléltetni tudjam a fennálló szélsőséges eseteket. Ez a középértéktől egy plusz-mínusz 5 000 választópolgárt jelent. Így a maximális differencia 10 000 fő lehetne két kerület között.

2. táblázat. Az egyéni választókerületekre jutó választópolgárok számának eltérése az országos átlag értéktől,

Országgyűlési egyéni választókerületek	1990	1994	1998	2002	2006	2010
Szeged 1.	1,09	1,11	1,11	1,10	1,08	1,09
Szeged 2.	1,32	1,30	1,30	1,30	1,32	1,35
Szeged 3.	1,16	1,19	1,22	1,23	1,26	1,27
Csongrád	1,07	1,05	1,05	1,04	1,03	1,02
Szentes	0,83	0,82	0,81	0,80	0,78	0,76
Hódmezővásárhely	1,07	1,06	1,04	1,04	1,02	1,02
Makó	0,94	0,92	0,90	0,88	0,87	0,85

Forrás: www.vokscentrum.hu és www.valasztas.hu Szerk.: Vida Gy. 2012

Már az 1990-es választásokon érzékelhető volt a választókerületek méretbeli aránytalansága, hisz a hétből három kerületben torzulást tapasztaltam. A legszembetűnőbb a szegedi 2-es, ahol már akkor nagy eltérés volt. Emellett a szegedi 3-as és a szegedi 1-es kerület is épp még határon belül volt. Negatív irányba történő kilengést a szentesi kerületben tapasztalhattunk, ami már akkor elég szembeötlő volt. Ebben a kerületben „ért” legtöbbit a választópolgárok szavazata. A hiányosságot jelzi már 1990-ben is, hogy a szegedi 2-es és a legkevesebb szavazók számával rendelkező szentesi hely közötti differencia több mint öt tized, ami majdnem egy fél szavazókerületnyi (~20 000 fő) választópolgárnak felelt meg.

A kezdeti torzulások idővel csak nagyobb mértékűek lettek. 1994-re a szegedi 1-es választókerületben is viszonylag sok lett a választó. A szegedi térséget leszámítva viszont csökkent mindenhol a középértékez viszonyított szavazásra jogosultak száma. Ez a folyamat jellemző 2010-ig, amikor már a makói térségben is sokkal kevesebb szavazó volt az országos átlaghoz viszonyítva.

A régi hét választókerületből kettő volt a mindenkori átlag közelében, egyben még elfogadható mértékű volt a torzulás, kettőben sokkal többen voltak, míg a makói és szentesi kerületben túl kevesen. A szegedi 3-as kerületben történt a legnagyobb változás pozitív irányba a szavazónépességet illetően. Tehát 2010 után több mint időszerű volt a határok átrajzolása. A kérdés vajon mi változott az új határokkal?

A választópolgárok számának alakulását több tényező befolyásolja. Ok a természetes szaporodás, ami az országos viszonyokhoz hasonlóan a megyében is kedvezőtlenül alakult, és itt is folyamatosan csökkenő népességet regisztrálhattunk. Ez ugyanakkor területenként más mértékű volt, míg bizonyos falusias térségekben kevesebb gyermek született, addig a szuburbanizáció által érintett Szeged környéki térségekben kedvezőbbek voltak az értékek. A gazdasági viszonyok közvetett módon befolyásolják a választókerületek népességszámának alakulását, hisz folyamatos, egyenlőtlen belső migrációt generálnak a fejletlenebb és a fejlettebb térségek között. Általában a fiatalabb, iskolázottabb társadalmi rétegek költöznek el, így emelik a választópolgárok számát az adott területen. Hosszabb távon, a fiatalok családalapításukkal másodlagos multiplikátor hatásként még több szavazót generálnak a területen, míg a fejletlenebb térségekben előregedő és egyre csekélyebb számú szavazó marad. Tudományos munkák támasztják alá, hogy a magasabban iskolázott, urbánusabb, fejlettebb országrészekben magasabb a választási aktivitás (KOVÁCS Z. 2000), így a különbséget okozó két fő ok (a választópolgárok számának és a részvételi arálynak a különbsége) együtt jelentkezik, így időnként szélsőséges, kétszeres torzulás figyelhető meg a

választási rendszerekben. Ezért felül kell vizsgálni bizonyos időközönként a választási beosztásokat, és módosítani vagy újra kell rajzolni azokat.

Mint tudjuk a 2011. évi CCIII. törvény 1. számú mellékletében Csongrád megyét négy választókerületre tagolták. Vajon az új határok csökkentették-e a különbségeket, vagy esetleg növelték azokat? Érdeemes megvizsgálni, hogy az új felosztás orvosolhatta-e a korábban létrejött különbségeket. Erre vonatkozóan már volt hasonló kutatás az egész országra, amit teljes népességarányal számoltak [5]. Én viszont a választásra jogosultak számát veszem alapul, amikor az új választókerületek szerint modellezem 2006–2010 közötti országgyűlési választásokat. A legutóbbi választások óta (2010) kis mértékben módosult a szavazásra jogosultak száma, de ezeket az adatokat nem állt módomban beszerezni. Ugyanakkor feltételezhető, hogy arányaiban nem történt olyan drasztikus változás 2010 óta a szavazásra jogosultak számában, aminek nem várt következményei lennének.

Az átalakított választókerületi beosztás után az volna az elvárható cél, hogy csökkenjenek a torzulások, és az igazságosabb eloszlás felé mozduljon el az új rendszer. Ezért vizsgáljuk meg mi változott a régebbi viszonyokhoz képest. A választásra jogosultak számát mutatja az alábbi táblázat a 2006-os és 2010-es parlamenti választások időpontjában (3. táblázat), ha az újonnan megalkotott választókerületek szerint szavaztunk volna.

3. táblázat Csongrád megye új választókerületeinek mérete a választásra jogosultak száma alapján, ha a 2006-os és 2010-es választásokat vesszük alapul.

	2006		2010	
Csongrád megye	Választásra jogosultak	Választásra jogosultak aránya	Választásra jogosultak	Választásra jogosultak aránya
1. számú országgyűlési választókerület	80762	1,06	81776	1,08
2. számú országgyűlési választókerület	84294	1,11	86175	1,14
3. számú országgyűlési választókerület	87197	1,15	85368	1,13
4. számú országgyűlési választókerület	83769	1,10	83215	1,10
Egy országgyűlési választókerületre jutó átlag	75907	1,00	75796	1,00
Választásra jogosultak száma országosan	8 046 129		8 034 394	

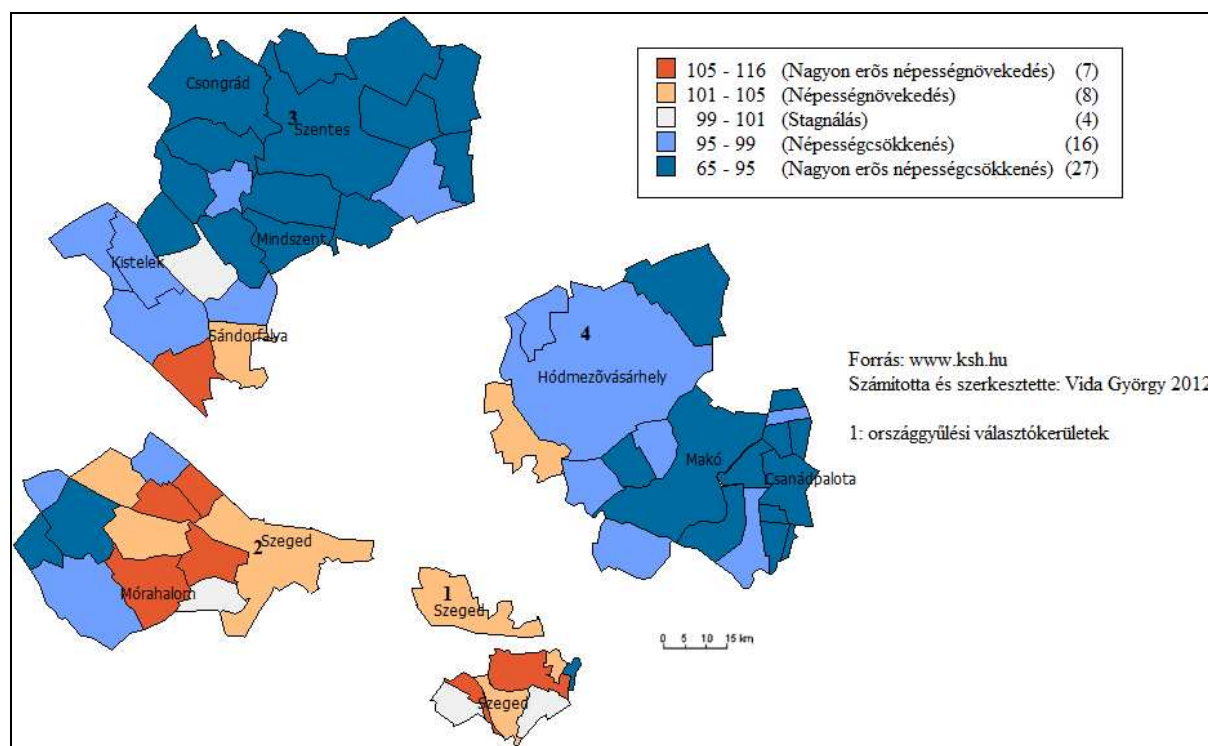
Forrás: www.valasztas.hu Szerk.: Vida Gy. 2012.

Az aggregálás és a számítások után modelleztem az országgyűlési választásokat, amiből kiderül, mennyire változott a kerületek közötti aránytalanság. Országos szinten a 2006-os és a 2010-es állapotot figyelembe véve egy területre átlagosan 75 907 és 75 796 fő jutna. Csongrád megyében azt tapasztaljuk, hogy mind a négy területen több a választók száma. Az összevonások tehát a korábbi szentesi és makói térségekben megszüntették a felülreprezentáltságot. A torzulás mértéke a kutatásomban elfogadhatónak ítélt 10%-os határon belül van három kerületben, de a szegedi 2-es még a változtatások után is túl nagy maradt. A jelenlegi választási törvényben tettek egy kitételt, hogy az egyes választókerületek szavazásra jogosultjainak aránya maximum 15%-al mozdulhat el a mindenkori középértéktől. A szegedi 2-es épp ezen a határon belül van, ha a 2010-es adatokat vizsgáljuk, de 2014-re valószínűsíthetően már túl alulreprezentált lesz.

A KSH adatai alapján a 2001-es és a 2010-es adatok közötti népességben bekövetkezett változás mértékét és az átlagos népesedési dinamikát számoltam ki. Az így kapott értékeket hozzárendeltem a Csongrád megyei településekhez. Ezeket százalékos formában országgyűlési választókerületenként ábrázoltam Mapinfo programmal. Ha ezeket az adatokat részletesebben megvizsgáljuk, és a tendenciában nem történik gyökeres fordulat, akkor következtetni lehet a választópolgárok jövőbeli számának változására is.

Az eredmény azt mutatja, hogy a szegedi kerületek dinamikus növekvő népességgel rendelkeznek, míg a szentesi és a hódmezővásárhelyi területeket nagymértékű fogyás jellemzi. A határmeghúzásoknál ezeket a folyamatokat is figyelemmel kell kísérni, ha nem akarjuk rövid időközönként újra és újra rajzolni a meglévő határokat. A térképen a választókerületi szétválasztás miatt a Mapinfo Professional 9.0 program Szegedet három településnek értelmezte, ezért jön ki 62-re a megye településeinek száma, holott csak 60 van. Tehát csak hat darab népességnövekedést felmutató település van a térképen látható nyolc helyett (5. ábra). Ha az ábrát összevetjük a választásra jogosultjainak számával több következtetést is le lehet vonni.

5. ábra A megye népességszám változásának jövőbeli trendje az új országgyűlési választások tükrében, ha az utóbbi évtizedből indulunk ki.

Forrás: www. KSH.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012.

A szentesi választókerületben viszonylagosan sok a szavazók száma a szegedi 1-es és a hódmezővásárhelyi 4-eshez képest, de ez a jövőben nem fog gondot okozni, mert ha a népesség alakulásának dinamikáját vizsgáljuk, akkor ott vélhetően csökkenni fog a választásra jogosultak száma az erős elvándorlással sújtott rurális térségek miatt. Az 4-es kerületben vélhetően csökkenni fog a népesség, de ez is elfogadható lesz egy bizonyos ideig.

Megállapításaim szerint a négy új kerületből kettő problémás lesz a jövőben. Az egyik a szegedi 2-es, ahol már most torzulás tapasztalható, amit a szuburbanizáció és Szeged népességének jelenlegi növekedési üteme (az utóbbi öt évben folyamatosan növekedett a város lakossága) tovább fokoz majd a jövőben. 2014-re várhatóan már átlépi a törvényben is megkötött 15%-os határt. A másik hosszabb távon kialakuló malapportionment a szegedi 1-es sújtja. Itt relatíve magas a szavazók száma ahhoz képest, mint amilyen népesedési kilátásokkal néz szembe a térség. Ez azt jelenti, hogy, mérete egy idő után túl nagy lesz az átlaghoz képest, ami különösen érdekes, hisz Szeged és környékére jellemző a baloldali, főként a MSZP szavazók magas aránya. 1990 óta itt sokszor nyert baloldali képviselő.

Összességében megállapítható, hogy a korábbi aránytalanságot ugyan orvosolták az új törvénnyel, és csökkentettek az aránytalanságokon, de a szegedi 2-es kissé balra billenő választókerületet túlságosan nagyra hagyták, ami a baloldali-liberális erőknek vélhetően kedvezőtlen. A mezővárosias választókerületek csökkenő népessége ellenben a jobboldalnak kedvez, hisz kevesebb szavazattal meg lehet nyerni a térségeket, ha az eddigi tapasztalatok alapján prognosztizáljuk a jövőbeli eredményeket. A jövőben ismét problémás lesz az új választókerületek közötti számbeli különbség, ezért 2. hipotézisem nem bizonyosodik be.

5.3 Az új választókerületek részvételi arányának várható alakulása a 2006–2010 közötti választások alapján

A malapportionment jelenségét a részvételi arányok területi eltérése teszi teljessé, hisz ha kevés választópolgárra alacsony részvételi arány a jellemző egy adott területen, akkor kettős torzulás következhet be. Ezt szem előtt tartva elemzem a választók voksolási hajlandóságát az új választókerületekre lebontva.

A tudományos kutatók körében megoszlik a vélemény, hogy a választási hajlandóságot hogyan befolyásolják az egyes társadalmi-gazdasági tényezők. A korábbi választások szerint a magyar szavazók aktivitását a legnagyobb mértékben a lakóhely, az életkor és az iskolázottság determinálja. A városias-nagyvárosias térségekben általában magasabb a részvételi arány, mint a falusias körzetekben (KOVÁCS Z. 2000). Ez a megállapítás kisebb módosításokkal Csongrád megyére is igaz volt a régi választókerületek szintjén. Az elmúlt két évtized választási gyakorlatában a két megyei jogú város részei átlagban magasabb részvételt mutattak, mint a mezővárosias és falvakkal sűrűbben ellátott csongrádi és makói kerületek (HEGEDŰS G. 2007a,b, HUJBERT Á. 2010) (4. 5. mellékletek).

Megvizsgáltam, hogy a választókerületek átrendezése után milyen részvételi eredményeket várhatunk, ha a 2006-os és a 2010-es parlamenti választások első fordulójából indulunk ki, és ez hogyan befolyásolja az új rendszer által kialakuló különbséget (a választópolgárok számának eloszlása). A szavazókörönkénti eredmények új választókerületbe való sorolását követően az országgyűlési választásokon megjelentek számát elosztottam a szavazásra jogosultak számával. Az alábbi táblázat ezeket az értékeket mutatja meg viszonyítva az országos értékekhez (4. táblázat).

4. táblázat Csongrád megye új választókerületeinek részvételi arányai, ha a 2006-os és 2010-es választásokat vesszük alapul.

	2006		2010		2006–2010
Csongrád megye	Választásra jogosultak	Szavazáson megjelentek	Választásra jogosultak	Szavazáson megjelentek	Átlagos részvételi arány
1. számú országgyűlési választókerület	80762	56150	81776	50796	65,82%
2. számú országgyűlési választókerület	84294	57926	86175	55274	66,43%
3. számú országgyűlési választókerület	87197	54429	85368	48837	59,81%
4. számú országgyűlési választókerület	83769	54020	83215	51893	63,42%
Országos átlag	8 046 129	5 457 553	8 034 394	5 172 222	66,11%

Forrás: www.valasztas.hu Szerk.: Vida Gy. 2012

Szembetűnő, hogy a négyből három kerületben alacsonyabb volt a részvétel, mint az országos érték, csak a szegedi 2. választókerület tudott magasabb arányt elérni. A szentesi térség alacsonyabb részvételi arányait „kompenzálja”, hogy a bejegyzett választók száma viszonylag nagy, s ez mondható el a hódmezővásárhelyi és a szegedi 1-esről is. Egyedül a szegedi 2. számú választókerületben tapasztalható az országos átlagot meghaladó részvételi arány. Ha a természetes szaporodás és a migráció az eddigi mintázat szerint folytatódik, akkor egy bizonyos idő után komoly problémát jelenthet a szegedi 2-es választókerület.

Összességében kijelenthető, hogy ha a 2010-es választásokat nézzük és a szigorú törvényi szabályozást, akkor az új választási szisztéma Csongrád megyében várhatóan nem okoz majd kettős torzulással sújtott kerületeket. Ha a 2010-es országos eredményt vesszük alapul, akkor láthatjuk, hogy hozzávetőlegesen 48 795 szavazó járult az urnákhoz kerületenként, és ezt az értéket a megye valamennyi területe meghaladja, igaz eltérő mértékben. A jövőben viszont 2014-re a szegedi 2. számú kerület várhatóan túllép a törvényi határon, hisz most is úgy határolták le, hogy épp belül marad. Tehát 2014-re már Csongrád megyében lesz egy problémás választókerület, ami túlságosan is nagy lesz, és ahol kettős torzulás is kialakulhat. Hosszabb időintervallumot nézve problémás lehet a szegedi 1-es és a szentesi 3-as választókerület is a népesség változása miatt.

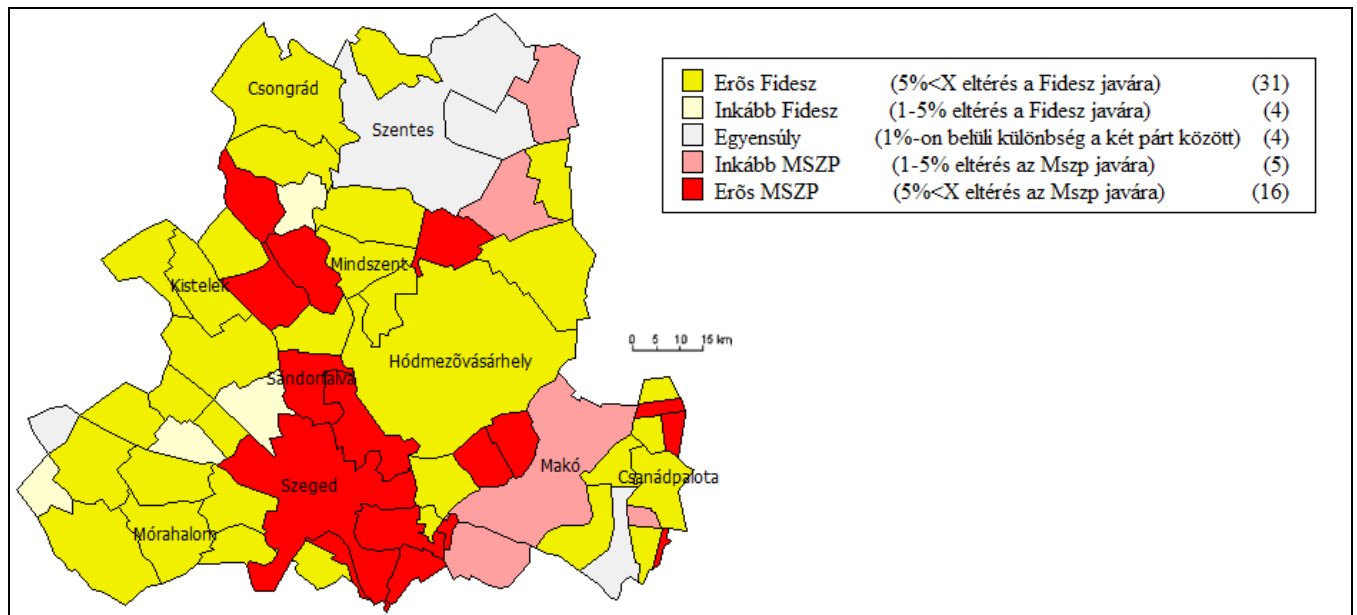
5.4 Csongrád megye településeinek pártpreferenciái

Mielőtt a konkrét választókerületek szerint vizsgálnám a pártok várható eredményeit, arra kerestem a választ, hogy milyen pártpreferenciával rendelkeznek a települések, hol találhatóak jobboldali és balliberális beállítottságú körzetek. Ennek megállításhoz olyan parlamenti választások eredményeit vizsgáltam települési szinten, ahol a két nagy párt, a Fidesz és az MSZP hozzávetőlegesen hasonló támogatottságot szerzett, és a két oldal között kiélezett a verseny folyt a kormányra kerülésért. Az 1990-es választásokon, még nem alakult ki beágyazódott politikai véleményformálás a többség az előző rendszer ellen szavazott. Az 1994-es választás az MSZP javára, míg a legutóbbi 2010-es választásokon a Fidesz javára torzította volna a kutatási eredményt, a két párt között viszonylagos nagy szavazatkülönbség miatt. Ezért csak az 1998–2002–2006-os választások listára leadott szavazatit vettem alapul.

Magyarországon a listás és egyéni szavazatok szoros összefüggést mutatnak, ezért módszertanilag a települések listára leadott szavazatait alapul vehetjük egy párt támogatottságához. A résztvevők számát, a pártokra leadott voksok számát átlagoltam a három választás alapján, majd azokból százalékos értékeket alakítottam ki az átlagos részvételi arányhoz viszonyítva. Az így kapott eredményeket összehasonlítottam úgy, hogy az MSZP százalékos arányából kivontam a Fidesz százalékos arányait, így megkaptam, hogy településenként melyik nagy pártra adtak le magasabb szavazatarányt a választáson résztvevők (10. melléklet).

A településeket besoroltam az átlagos szavazatarány szerinti csoportokba. Ahol a szocialisták átlagosan több mint 5%-kal jobban szerepelnek, mint ellenfelük, azt erős MSZP bázisú településnek vettem. Ha a Fidesz szerepelt ennyivel jobban, azt erős Fidesz bázisúnak tekintettem. Ott ahol egyik vagy másik oldal javára dőlt el a verseny (1-5%-al jobb szereplés a másiknál, azt a Fidesz vagy az MSZP „felé billenő” településként határoztam meg. Ahol egy százalékosnál kevesebb eltérést tapasztaltam a két párt között, azt a tipizálásomban „egyensúlyinak” neveztem el. Ennek eredményeit szemlélteti az alábbi térkép (6. ábra).

6. ábra Csongrád megye településeinek pártszimpátiái I.,

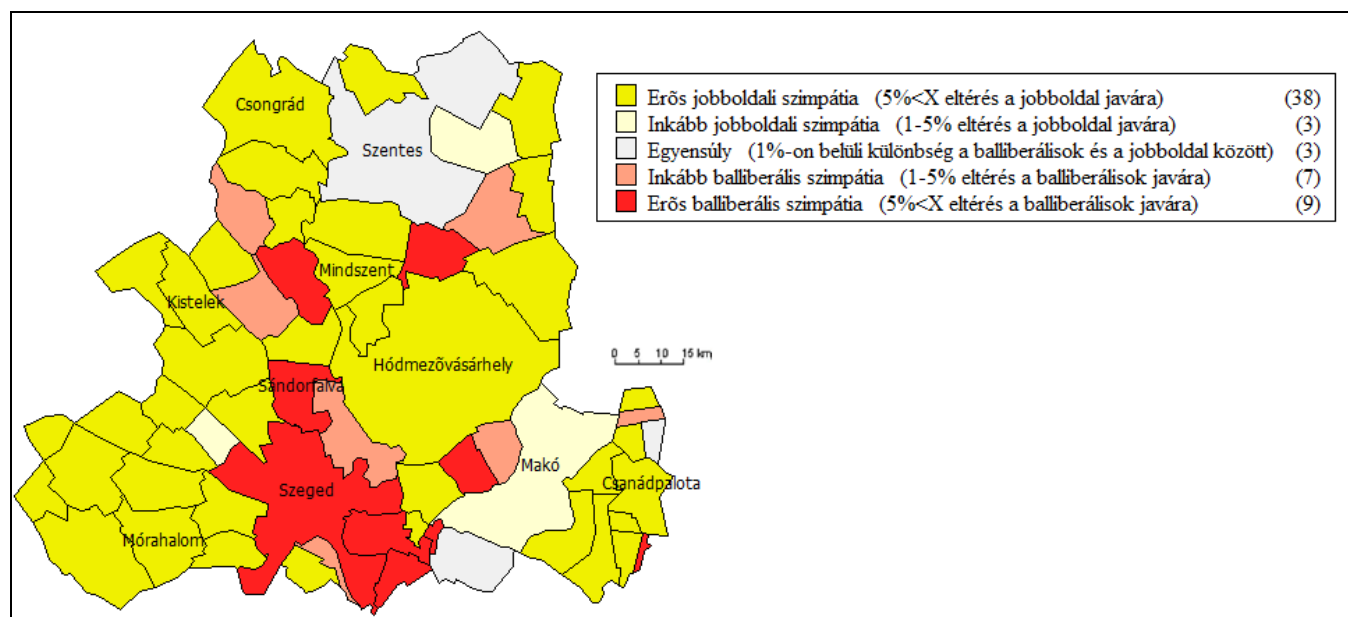
Forrás: www.vokscentrum.hu, www.valasztas.hu. Szerk.: Vida Gy. 2012

A megyei pártszimpátiákat vizsgálva megállapítható, hogy három összefüggő területen erősek a szocialisták. Elsődleges bázisuk Szeged és a környező kistérségi települések Sándorfalva, Algyő és Deszk. Itt a 2010-es választásokon is magasan az országos átlag felett szerepelt az MSZP (7. melléklet). A másik koncentráció Makó és térsége körül mutatható ki, ahol a kisebb falvak is a szocialistákat preferálták. Szentes környékén Derekegyház, Nagymágocs, Eperjes és a Csongrád–Szeged útvonal mentén lévő Tömörkény–Baks–Ópusztaszer hármasszintén MSZP-hez vonzó települések. Utóbbi különösen érdekes beékelődés, hisz a homokhátsági területek és Csongrád erős Fideszes fellegvárak.

A Fidesszel szimpatizáló települések két tengely mentén találhatók. A Mórahalom–Kistelek és Csongrád–Hódmezővásárhely tengely mentén sorakoznak az erős Fidesz szimpátiával rendelkező települések. Ehhez a halmazhoz csatlakozik Csanádpalota és környezete.

Hasonló metodika alapján a két nagy párt mellett megvizsgáltam a jobboldal–balliberális tömb szemszögéből is a települések pártszimpátiáját. Jobboldalinak soroltam az FKGP-t, KDNP-t és MDF-et is a szoros Fidesz-kapcsolatok miatt (koalíció, közös választási megállapodás). A szocialistákhoz soroltam a szövetséges SZDSZ-t. Az eredményeket az alábbi térkép interpretálja (7. ábra).

7. ábra Csongrád megye településeinek pártszimpátiái II.,

Forrás: www.vokscentrum.hu, www.valasztas.hu. Szerk.: Vida Gy. 2012

Érdekeség, hogy ha a Fidesz–MSZP egybevetéshez hozzávesszük a kisebb pártokat is, akkor Makó inkább jobboldalinak számít, amit az FKGP és MDF átlagon felüli szereplése okozott. A többi eredmény szinte leképezte a két nagy párt által már kialakított térbeli struktúrát. Alapvetően a balliberálisok a szegedi kistérségben voltak népszerűek, a jobboldaliak inkább a homokháti településeken, a mezővárosokban szereztek nagyobb támogatottságot.

Összegzésképp Csongrád megye településeinek pártpreferenciáiról elmondható, hogy a Kistelek–Mórahalom tengelyen lévő homokhátsági települések és a Hódmezővásárhely–Csongrád tengelyen elhelyezkedő területek erős Fidesz fellegvárak. Emellett még Csanádpalota térsége is ide tartozik. Ezzel szemben kirajzolódik egy Szegedet és térségeit felölelő MSZP-irányultság, a Csongrád környéki és a szentesi kistérségben elhelyezkedő települések is inkább a szocialisták mellett tették le voksukat a két nagy párt kiélezett versenyében.

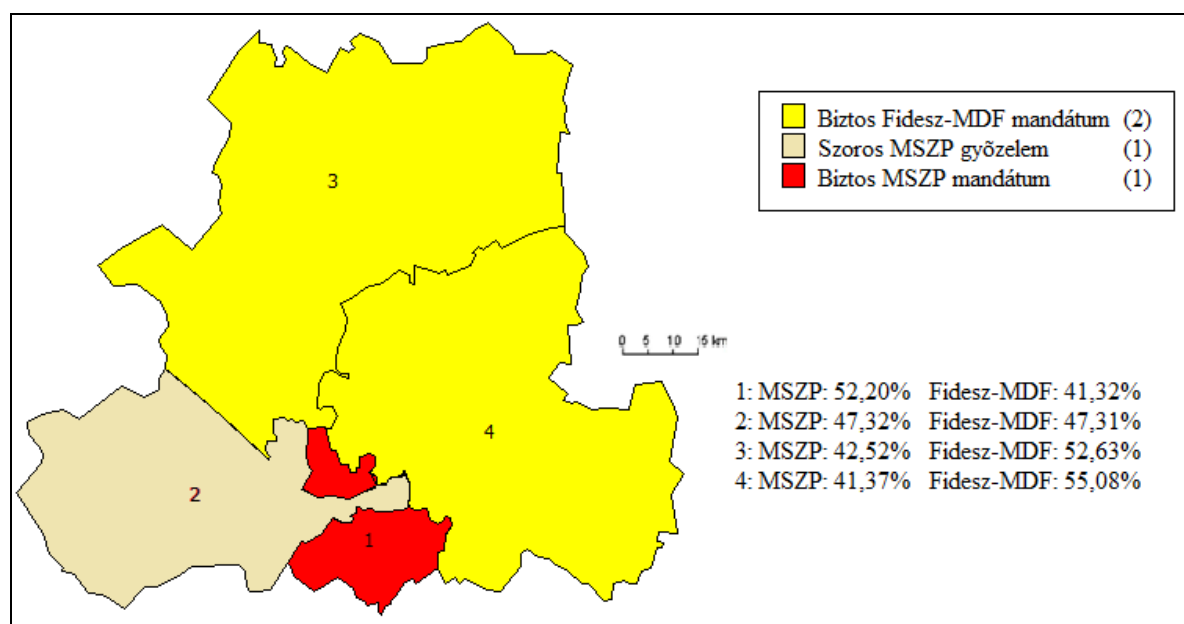
5.5 Az új választókerületek várható pártpreferenciáinak vizsgálata a 2002–2010 közötti parlamenti választások eredményei alapján

A települések tipizálását követően megvizsgáltam, hogy a 2002–2006-os országgyűlési választások miként alakultak volna, ha az új választókerületi beosztás szerint szavaztunk volna, hisz ez ad realisabb képet az új kerületek pártpreferenciáiról.

Az új választókerületek pártszimpátiáit a szavazóköri és települési eredmények új választókörzetekbe történő csoportosításával értem el. Külön megvizsgáltam az akkori politikai tömbök szerint (MSZP–SZDSZ, Fidesz és MDF) és konkrétan a két nagy párt szemszögéből is a várható preferenciákat.

A 2002-es országgyűlési választásokon a hét egyéni kerületből ötben a Fidesz–MDF jelöltjei nyertek, kettőben a szocialisták. Tehát a megyéből megszerezhető mandátumok 71,43%-a a jobboldalé volt a szocialistáké 28,57%. Ha az új választókerületekkel modellezzük a választások kimenetelét, akkor az alábbi eredmények jönnek ki (8. ábra).

8. ábra 2002-es országgyűlési választások alakulása Csongrád megyében I.

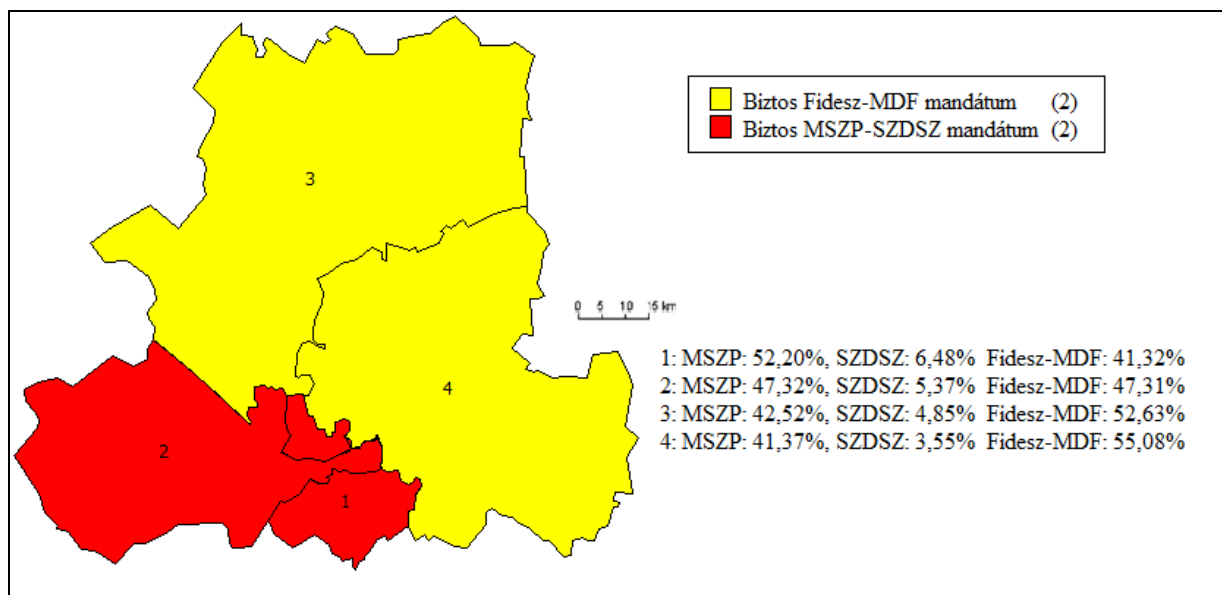
Forrás: www.vokscentrum.hu, www.valasztas.hu. Szerk.: Vida Gy. 2012.

A négy új kerületből egyben az MSZP, kettőben a Fidesz–MDF szövetség biztosan nyerne és lenne egy billegő kerület, ahol a szocialisták épp elhozták volna a mandátumot (pár szavazattal kaptak többet listára, mint a Fidesz–MDF). Fontos megjegyezni, hogy az akkori politikai helyzetben a második fordulóban sokkal többen szavaztak a polgári pártra, mint az

elsőben, és így azt a billegő helyet is vélhetően elhozta volna a polgári párt. A mandátumok eloszlása a listás szavazatok alapján 50-50%, ami a szocialistáknak kedvezett volna. Ha a Fidesz elhozta volna a billegő kerületet, akkor már 75-25% lenne az arány, ami a jobboldalnak kedvezne. A második fordulás eredményeket és hangulatot tapasztalva a második verzió érvényesülésére meglehetősen nagy esély volt akkoriban. Egyértelműen felfedezhető az 1. szegedi választókerületben a szocialista szimpatizánsok átlagosnál sokkal nagyobb arányú koncentrálódása.

Megoszlanak a vélemények arról, hogyan kell vizsgálni az új választókerületeket. Van, aki nem számolja az azóta megszűnt pártokat [3], de én fontosnak tartom megvizsgálni a kispártok szerepét is, hisz 2002-ben a szocialisták győzelmét a liberális SZDSZ koalíciós partner biztosította be országosan. Ha az MSZP–SZDSZ kontra Fidesz–MDF tengelyt vizsgáljuk, akkor a szegedi körzetek biztos balliberális mandátumot hoztak volna, ami 50-50 %-os mandátumeloszlást alakított volna ki a megyében (9. ábra). Fontos megjegyezni, hogy 2002-ben a megye ellentétesen szavazott az országos eredményekkel, amire már korábban utaltam (3.1 fejezet).

9. ábra. 2002-es országgyűlési választások alakulása Csongrád megyében II.

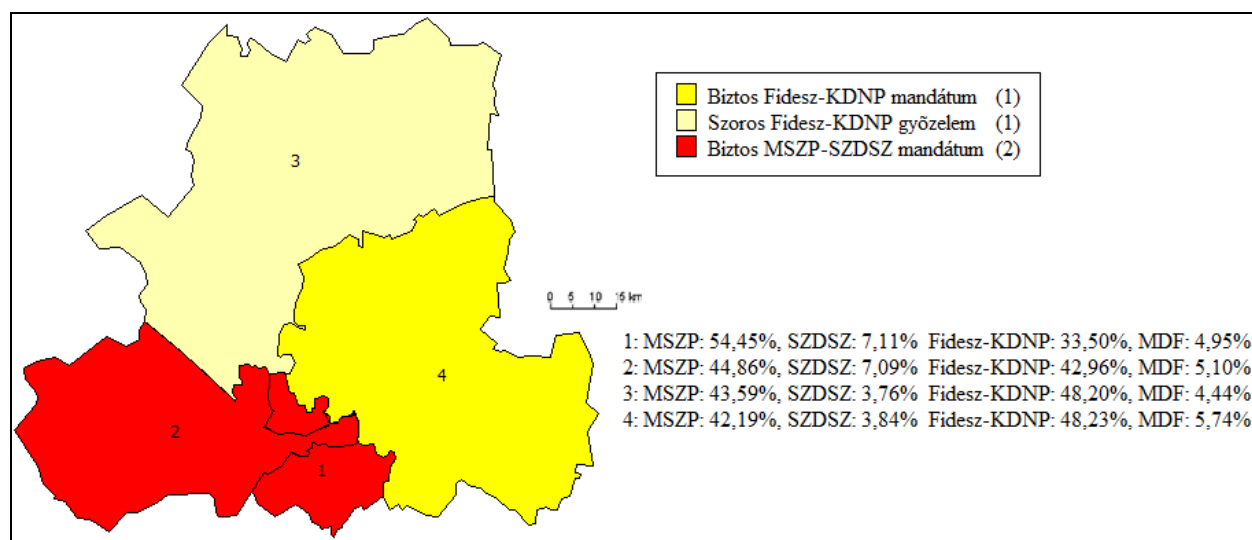
Forrás: www.vokscentrum.hu, www.valasztas.hu. Szerk.: Vida Gy. 2012.

2006-ban fordult a kocka, így a régi hét egyéni kerületből ötben az MSZP–SZDSZ akkori kormánykoalíció jelöltjei nyertek, kettőben a Fidesz–KDNP. Tehát a megyéből megszerezhető mandátumok 71,43%-a lett a balliberális koalícióé és 28,57% a jobboldalé. Ha az új rendszerben történt volna a voksolás hasonló mandátumarányok jöttek volna ki, mint

2002-ben, csak most a szocialisták kárára. Az MSZP egyedül elhozta volna a két szegedi kerületet, a Fidesz a szentesi és a hódmezővásárhelyi választókerületben diadalmaskodott volna (6. melléklet). Ez a listás eredmények alapján jött ki, a végleges mandátum elnyerésében a képviselő személye is részben szerepet játszik. Magyarországon jellemző azonban, hogy a pártlista és az egyéni jelöltje közel azonos szavazatot kap, kevésbé jellemző a szavazatok megosztása.

A 2006-os politikai helyzetben az SZDSZ kiállt a szocialisták politikája mellett, az MDF viszont eltávolodott a Fidesz–KDNP irányvonalától, így érdemes ebből a szemszögből is megvizsgálni a választások akkori kimenetelét (10. ábra).

10. ábra 2006-os országgyűlési választások alakulása Csongrád megyében

Forrás: www.valasztas.hu. Szerk.: Vida Gy. 2012.

Ha az MSZP és SZDSZ listás szavazatait összeadjuk, és a Fidesz–KDNP arányaihoz hasonlítjuk, akkor azt látjuk, hogy a szentesi kerületben is szoros, bár a jobboldal felé billenő körzetet hoztak létre. Így a balliberálisok mandátumarány-veszteséget szenvedtek, hisz a 71,43% helyett csak az 50%-ot kaptak volna. Ez úgy alakult ki az új szisztémában, hogy a szocialistákat támogató szentesi kerületet a jobboldali csongrádihoz, a makóit meg a Fidesz–KDNP bázisát adó Hódmezővásárhelyhez csatolták.

Össességében a két országgyűlési választás és a települési tipizálások alapján megalapozott következtetéseket lehet levonni. Az új kerületből két stabil jobboldali, egy stabil szocialista valamint van egy billegő, inkább baloldali, de a Fidesz által megnyerhető térség.

5.6 Az új választókerületek modellezéséből levonható következtetések

A 2002-es és 2006-os országgyűlési választások pártlistás szavazatainak térbeli eloszlásából és arányaiból következtetni lehet a gerrymandering meglétére és mértékére. Ezeket az alábbiakban fejtem ki részletesebben, majd felvázolom egy általam igazságosabbnak ítélt választókerület beosztást.

A szegedi 1-es kerületben a jogalkotók egyértelműen próbálták koncentrálni és elkülöníteni a szocialista szavazókat, hogy a 2-esben nagyobb eséllyel indulhassanak a Fideszes jelöltek. Az 1-es kerülethez csatolt környező települések (Deszk, Kübekháza, Ferencszállás) is inkább MSZP-szimpatizáns szavazókkal rendelkeznek. Itt a szocialisták rendre jelentősen több szavazatot szereztek, mint a jobboldali pártok, s rendszerint 50% felett teljesítettek. A Fidesz viszont 40%-nál kevesebbet szerzett listára mindkét voksoláskor. 2006-ban 32% körül teljesített, ami az országos eredményénél 10%-kal gyengébb. Így ez egy homogenizálásra törekvő lehatárolás, ahol az ellenfél szavazóinak minél nagyobb tömörítését látjuk, és ez rontja esélyüket a szomszédos kerületekben is.

A szegedi 2-esben már nem ez a helyzet. A homokhátsági falvak Szegedhez csatolását nem szüntették meg, sőt még kapcsoltak is falvakat a kerülethez, ennek egyértelmű célja a heterogén, kevert választókerület létrehozása, ahonnan könnyebb elhozni a mandátumot, mintha csak a szegedi és a közvetlen hozzá kapcsolódó szuburbán települések tartoznának hozzá. Sőt a határváltoztatásokkal olyan település maradt ki a szegedi kerületekből, ami társadalmi-gazdasági szempontból szervesen hozzá tartozik. Ilyen a kutatásomban tipizált erős balliberális szimpátiájú Algyő, amit a jobboldali hódmezővásárhelyi választókerülethez csatoltak.

A szentesi központtal rendelkező 3. egyéni választókerületben is a homogenizálás tapasztalható. Az inkább baloldali attitűdökkel rendelkező Szentes kerületéhez hozzácsatolták a csongrádi jobboldali településeket és a homokhátsági települések egy jó részét, valamint Sándorfalvát. Általánosságban a szentesi választókerület korábban billegő volt, ehhez csatolták az eddig biztos Fideszes Csongrád nagy részét, kialakítva egy jobboldali kerületet.

Ugyanez a rendező elv látható a hódmezővásárhelyi lehatárolásánál is. A Makó környéki falvakat és a baloldallal szimpatizáló Algyőt, Földeákot, Óföldeákot a Fidesz fellegvár hódmezővásárhelyi térséghez kapcsolták, biztosítva az új választókerület jobboldali pártpreferenciáját.

Szerintem az új választókerületek nem oldották meg hosszú távon az aránytalanságok felszámolását, a pártok közötti korrekt eloszlást, és a regionális nagyváros, Szeged, valamint a környező rurális térségek összekötését. Felmerül a kérdés, hogy a szegedi belvárosban lakó szavazónak és a megyehatáron található kistalvoknak mennyire esik egybe a képviselőkkel szembeni elvárása. Álláspontom szerint a hasonló gazdasági helyzetben lévő településeket azonos kerületbe kell sorolni, különválasztani a városrégió és a mezővárosias térségek településeit. Ezt erősen megnehezíti a megyehatár mint megkötő vonal.

A megye lakossága 2010 januárjában 423 ezer fő volt, ezt négy kerületbe sorolva lehatárolhatunk 2 szegedi kerületet, ez a gazdasági értelemben vett városrégiót foglalná magába. Ez a közgazdaságtanban azonos a közel 210 ezer fős kistérséggel. Itt két képviselő kaphatna mandátumot. A maradék mezővárosok és a hozzájuk szervesen kapcsolódó, hasonló problémákkal küzdő települések alkotnák a másik két választókerületet. Így a gazdasági térségekhez kapcsolódna a politika, és több helyi kérdésről, fejlesztési tervekről lehetne beszélni, amit hiányoltunk az előző választásoknál. Így a 2002–2006-os országgyűlési választások eredményei alapján várhatóan két baloldali–liberális és két jobboldali kerület jönne létre és nem történt volna homogenizálás a szegedi 1-es választókerületben, illetve heterogenizálás a 2-esben. Urban gerrymandering, amit a nemzetközi szakirodalom kiemel, sem jelentkezne erőteljesen, mert Szegedhez szervesen kapcsolódó falvak és kisvárosok is szerepelnének a határokon belül.

Csongrád megyében három kerületben a baloldali szimpatizánsok széttördelése történt, míg a szegedi 1-ben homogenizálásra törekedett a Fidesz–KDNP, amikor meghatározták az új választókerületeket. Tehát Csongrád megyében történt pártot, pártokat helyzetbe hozó gerrymandering, aminek mértéke kevésbé látványos, mint amit nemzetközi, de egyértelműen kimutatható. Egy térség politikai, fejlesztési kérdéseit erőteljesen determinálja a gazdasági helyzete. Ezért az általam javasolt felosztás csökkentené a pártok közötti aránytalan eloszlást, és azonos helyzetű térségek tartoznának egy kerületbe.

5.7 Az ellenzéki pártok jövőbeli esélyei Csongrád megyében az új választókerületek tükrében

Kutatásom utolsó részében a legutóbbi parlamenti választások eredményei alapján vizsgálom meg a pártok esélyeit a választókerületekben. Azt kutatom, milyen lehetőségei vannak az ellenzéknek a mandátumok elnyerésére Csongrád megyében. A jelenlegi politikai

helyzetet szemügyre véve 5 pártnak van esélye a következő választásokon bejutni az Parlamentbe. Az új választási törvény nem segíti az új szerveződések (Szolidaritás, K4, Milla, Civil Mozgalom) megerősödését, így a jelenlegi parlamenti erők esélyeit kell elsősorban vizsgálni.

A Fidesz–KDNP valószínűleg ismét pártkoalícióban indul a választásokon, ők képviselnek egy pólust. Az MSZP és az újonnan alakuló, szocialistákból kialakult Demokratikus Koalíció (DK) valószínűleg egy ellenzéki oldalt képeznek majd, amihez az LMP is csatlakozhat. Így kormányképes összefogás alakulhat ki, ami veszélyt jelent a jelenlegi Fidesz–KDNP vezetésre. A Jobbik vélhetően nem csatlakozik egyik oldalhoz sem (esetleg a Fidesz mellé áll), így ők várhatóan egy harmadik halmazt alkotnak a politikai palettán.

A 2010-es választások szavazóköri listás eredményeit csoportosítottam az új választókerületekbe. Az így kapott eredményeket az 5. táblázatban foglalom össze.

5. táblázat A 2010-es országgyűlési választások listás szavazatainak aránya pártonként,
új választókerületekre lebontva.

2010					
	<i>Részvétel</i>	<i>LMP</i>	<i>Fidesz– KDNP</i>	<i>MSZP</i>	<i>Jobbik</i>
1. számú országgyűlési választókerület	62,12	10,58	46,60	28,99	11,66
2. számú országgyűlési választókerület	64,14	8,98	51,83	20,63	11,30
3. számú országgyűlési választókerület	60,11	5,20	54,60	15,02	19,86
4. számú országgyűlési választókerület	62,36	5,64	51,66	16,23	20,66
Csongrád megye	62,18	7,60	51,18	20,22	15,87
Országos eredmény	64,37	7,48	52,73	19,30	16,67

Forrás: www.valasztas.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012

2014-re az alábbi eredményekből indulhatunk ki. Bár nehéz pontos prognózisokat megállapítani, így két évvel a választás előtt, de az egyes kerületek arculatára lehet következtetni az elmúlt három választásból. Ha a jelenlegi politikai közvéleménykutatásokból (Medián, Tárki, Political Capital, Századvég Alapítvány) és az időközi hódmezővásárhelyi

választásokból indulunk ki, az MSZP népszerűségének térnyerésére következtethetünk. A 2010-es 13,23%-os eredményhez képest most a jelöltjük közel 25%-ot ért el az időközi polgármester-választáson. Ez jelzi, hogy a Fidesz és az MSZP között ismét erősebb versengés alakulhat ki. Az új parlamenti pártok közül a Jobbik és az LMP is stabilizálódott, a két nagy pártból való kiábrándultság nekik kedvező. Az országban több helyen erős hárompólusú harc alakulhat ki (Budapesten LMP, Észak-Magyarországon versenyképes a Jobbik), de vélhetően 2014-ben is a Fidesz–MSZP között dől el a kormányra jutás.

A szegedi 1-es kerületben valószínűleg egy Fidesz–KDNP kontra MSZP–DK versengés rajzolódik ki. A Jobbik itt az országos átlagához képest gyenge, és valószínűleg ez így is marad, hisz azok a problémák, amikre válaszokat keres a párt, itt nem jellemzőek. Az LMP az országos átlagnál erősebb, de szinte azonos helyzetben van, mint a radikális jobboldali párt. Ha nem kapcsolódnak egyik oldalhoz sem, akkor komoly eredményt valószínűleg nem érnek el. A szocialistáknak itt a legnagyobb az esélyük, hogy megnyerjék a mandátumot, hisz 2010-ben itt magasan az országos átlag felett teljesítettek (7.8.9. melléklet).

A másik szegedi körzetben már nehezebb dolga van az ellenzéknek. A Jobbik itt sem erős, Csongrád megyében a párt egyedül ebben a választókerületben nem tudott a falvakban jól szerepelni (8. melléklet). Ennek a környék erős Fidesz bázisa az oka. Ha külön indul, akkor kevés esélye van a győzelemre. Tehát itt is kétpólusú rivalizálás várható a mandátumért. A szocialisták ebben a kerületben csak akkor tudnak eséllyel pályázni, ha az LMP csatlakozna, és közösen indítanának jelöltet a jelenlegi kormánypárttal szemben.

A másik két választási kerületben a Fidesz–KDNP esélyei nagyobbak, mint a szegediekben, és a Jobbik viszonylag jó szereplésével a szocialistáknak egy új riválisa is adódhat. Itt vélhetően hárompólusú küzdelem várható a mandátumokért, ahol a Fidesz jelentős előnnyel indul. Jellemző ezekben a kerületekben, hogy az országos átlagnál gyengébben szerepelt az LMP és az MSZP, valamint erős a Jobbik és a Fidesz. 2014-ig még történhetnek nagy változások a pártok támogatottságában, mint 1996-ban is, amikor később a választást megnyerő Fidesz is csekély támogatottságról indult.

Összességében az ellenzéki pártoknak nehéz dolguk lesz, ha meg szeretnék szerezni a Csongrád megyei mandátumokat, de nem lehetetlen. A szegedi kerületben a szocialista párt körül kialakuló összefogással nagy esély nyílik a Fidesz legyőzésére. A hódmezővásárhelyi és szentesi választókerületek „meghódítása” már nehezebb feladat az ellenzék számára. Itt hárompólusú verseny alakulhat ki, amibe egy erős Jobbik is beszállhat. Az új választókerületek a mostani kormányzó erőknél kedveznek, de az elkövetkező választásokon a végső szót a választópolgárok mondják ki a fülkében.

6. Összegzés

Dolgozatomban Csongrád megye választásföldrajzával, ezen belül az új választókerületek közötti aránytalansággal és a gerrymanderinggel foglalkoztam, amivel véleményem szerint sikerült választ találnom kutatási kérdéseimre, hipotéziseimre.

Fő kutatási kérdéseimre sikerült választ találnom. Csongrád megye településeinek pártpreferenciáiról elmondható, hogy a Kistelek–Mórahalom tengelyen lévő homokhátsági települések és a Hódmezővásárhely–Csongrád tengelyen elhelyezkedő területek erős Fidesz fellegvárak. Emellett még Csanádpalota térsége is ide tartozik. Ezzel szemben kirajzolódik egy Szegedet és térségeit felölelő MSZP-irányultság, a Csongrád környéki és a szentesi kistérségben elhelyezkedő települések is inkább a szocialisták mellett tették le voksukat a két nagy párt kiélezett versenyében.

Az első hipotézisem, hogy a régi választókerületek aránytalanságait mérsékelte az új határok meghúzása, bebizonyosodott. A régi rendszer hiányosságai és aránytalanságai kézzel foghatóak voltak, létezett Csongrád megyében felül- és alulreprezentált választókerület is. Ezeket az új határok csökkentették, bár idővel a problémák újra jelentkezni fognak.

Dolgozatomban megvizsgáltam, hogy az új választókerületek megrajzolása hosszú távon megoldja-e a társadalmi igazságosság kérdését. Itt a választókerületek népességszámának változását vettem alapul, és ez alapján elmondható, hogy hosszú távon nem oldja meg a kerületek közötti aránytalanságokat az új törvény. Megállapításaim szerint a négy új kerületből kettő problémás lesz a jövőben is. Az egyik a szegedi 2-es, ahol már most torzulás tapasztalható, amit a szuburbanizáció és Szeged népességének jelenlegi növekedési üteme tovább fokoz majd a jövőben. A másik hosszabb távon kialakuló malapportionment, a szegedi 1-est sújtja. Itt viszonylag nagy a szavazók száma ahhoz képest, amilyen népesedési kilátásokkal néz szembe a térség. Tehát hosszú távon nem oldja meg a társadalmi igazságosság kérdését az új szisztéma sem.

Harmadik hipotézisem, hogy az új választókerületek megrajzolásában gerrymandering történt a törvényt alkotó kormányzópárt javára. Kutatásom eredménye, hogy Csongrád megyében három kerületben a különböző szimpátiájú szavazók összekeverése történt a jobboldali előny megtartása érdekében, míg a szegedi 1-esben a szocialista voksolók homogenizálásra törekedett a Fidesz–KDNP, amikor meghatározták az új választókerületeket. Tehát Csongrád megyében történt pártot, pártokat helyzetbe hozó gerrymandering, aminek mértéke kevésbé látványos, mint a nemzetközi példák, de egyértelműen kimutatható.

Összességében a kutatásom azt tűzte ki céljául, hogy részletesen megvizsgálja az új választási törvény tükrében Csongrád megye választásföldrajzi jellemzőit. A továbbiakban hasznos lenne az új választókerületek szerint részletesen megvizsgálni az ország többi megyéjét is. Bízom abban, hogy hasznos, értékes kutatást folytattam a témában, és vizsgálataim felhasználható információkat tartalmaznak.

Irodalomjegyzék

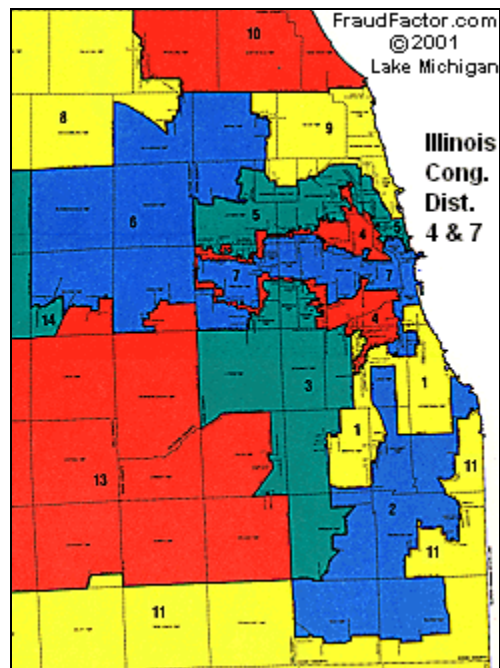
- ÁCS N. (2004): A választások jogi alapjai. In: SZOBOSZLAI GY. (szerk.): A közjogi választások egyes elméleti és gyakorlati kérdései. Állami Nyomda Rt., Budapest. pp. 123-145.
- BŐHM A. (2003): A társadalom politikai tagoltsága. In: PERCZEL GY. (szerk.): Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. pp. 202-213.
- CSATÁRI B. (2003): Bács-Kiskun megye választási földrajzi vázlata. In: BŐHM A.-GAZSÓ F.-STUMPF I.-SZOBOSZLAI GY. (szerk.): Parlamenti Választások 2002. Századvég Kiadó, Budapest. pp. 262-274.
- GREGORY, D. –JOHNSTON, R.J.- PRATT, G.-WATTS, M. (2000): The Dictionary of Human Geography. Backwell Publishing, Oxford. pp. 1-908.
- HAGGETT, P. (2006): Geográfia, Globális szintézis. Typotex Kiadó, Budapest. pp. 526-532.
- HAJDÚ Z. (2002): A politikai földrajz alapjai. In: Tóth J. (szerk.): Általános társadalomföldrajz II. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. pp. 21-42.
- HEGEDŰS G. (2007a): Az Alföld 1990 és 2006 közötti választásföldrajzi sajátosságainak áttekintése. In: SZÓNOKY ANCSIN G. – PÁL V. – KARANCSI Z. (szerk.): A határok kutatója. Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szeged–Szabadka. pp. 123–129.
- HEGEDŰS G. (2007b): A választási aktivitás és az életminőség területi különbségeinek néhány összefüggése Szegeden. Földrajzi Értesítő. 1-2. pp. 113-123.
- HUBAI L. (2004): Választási földrajz. In: SZOBOSZLAI GY. (szerk.): A közjogi választások egyes elméleti és gyakorlati kérdései. Állami Nyomda Rt., Budapest. pp. 285-305.
- HUJBERT Á. (2010): Földrajzi igazságtalanság a magyar országgyűlési választási rendszerben. Szegedi Tudományegyetem Gazdaság - és Társadalomföldrajz Tanszék. Szeged, pp.3-34.
- JANKÓ F.–KOMORNOKI M. (2008): Szuburbanizáció és választási földrajz: átalakuló pártválasztás Budapest térségében. -Tér és Társadalom. 22. pp. 115–134.
- KATONA A. (2010): A harmadik Magyar Köztársaság 20 éve. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. pp. 3-20.
- KARÁCSONY G. (2006): Árkok és légvárak. A választói viselkedés stabilizálódása Magyarországon. In: KARÁCSONY G. (szerk.): Parlamenti választások 2006. DKMKA-BCE PTI, Budapest. pp. 59-103.
- KOVÁCS Z. (2000): Voksok a térben. A magyar parlamenti választások földrajzi jellemzői. In: BŐHM A.-GAZSÓ F.-STUMPF I.- SZOBOSZLAI GY. (szerk.): Parlamenti választások 1998. Századvég Kiadó, Budapest. pp. 100-115.
- MARTIN IRA G. (1996): Introduction to Political. John Wiley and Sons inc, New York. pp. 5-35.
- MEZŐ F. (2003): A politikai földrajz alapjai. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. pp. 5-21., 164- 192.
- NAGY, G. (2007) : Changes in the political landscape in Hungary and the South Great Plain between 1990-2006. In: KOVÁCS CS. (szerk.): From villages to cyberspace. Department of Economic and Human Geography, University of Szeged. pp.401-415.

- LOW, M. (2005): States, city citizenship and collective action. In: DANIELS, P.- BRADSHAW, M.- SHAW, D.- SIDAWAY, J. (szerk.): Human Geography, SAGE, New York. pp. 473-493.
- PAINTER, J.-JEFFREY, A. (2009): Political Geography. SAGE, London. pp. 55-102.
- SZARVÁK T.- JÁSZ K.-VYDARENY K. (2009): Önkormányzatok, pártok, civil szféra. In: NAGY G. (szerk.): Dél-Alföld, Dialóg Campus Kiadó, Pécs-Budapest. pp. 352- 396.

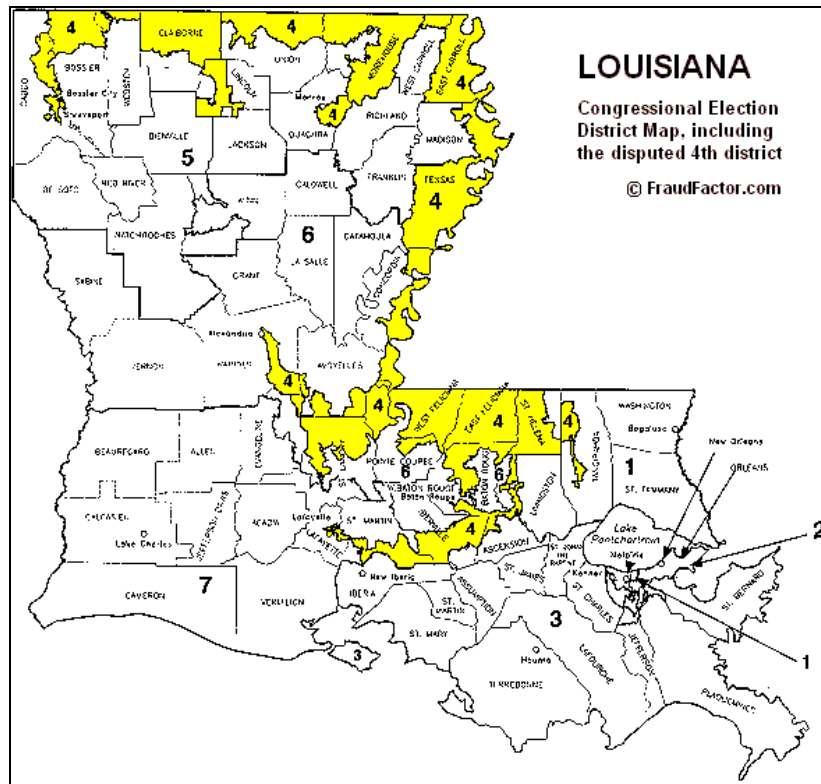
Internetes források

- [1] <http://www.fraudfactor.com/ffgerrymander.html>, (Letöltés ideje 2012.10. 06.)
- [2] <http://www.magyarokzlony.hu/pdf/11526>, (Letöltés ideje 2012.07. 16.)
- [3] http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/08/16/atbillenteni_visszaszerezni_meghodontani, (Letöltés ideje 2012.10. 06.)
- [4] <http://www.vokscentrum.hu/valaszt/terkep.php?mszkod=112201&evvalaszt=1990&jny=hun> (Letöltés ideje 2012.07. 31.)
- [5] <http://mindigis.blogspot.hu/2012/02/az-uj-valasztokeruletek-nepesseg.html>, (Letöltés ideje 2012.08. 28.)

Mellékletek

1. melléklet. Illinois spanyol ajkú térségében létrehozott választóközetek. Forrás: http://www.fraudfactor.com/images/ff_ne_illinois_cong_dist_4_7.gif, (Letöltés ideje 2012.10. 06.)

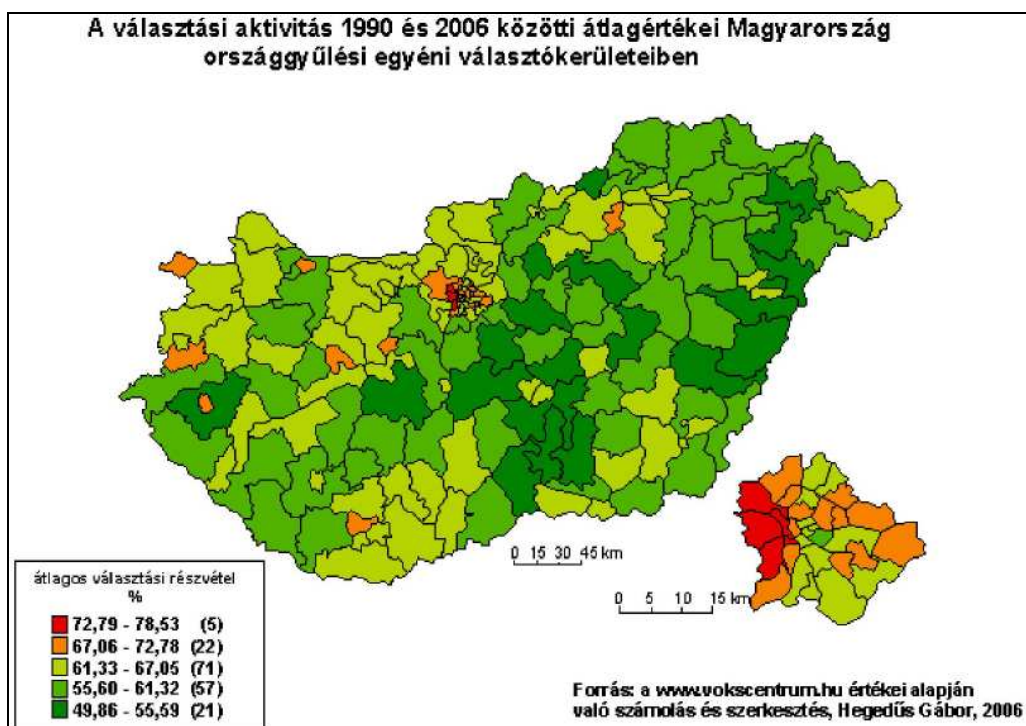

2. melléklet Louisiana híres 4-es választókerülete. Forrás: <http://www.fraudfactor.com/images/fflouisianacongmap.gif>, (Letöltés ideje 2012.10. 06.)

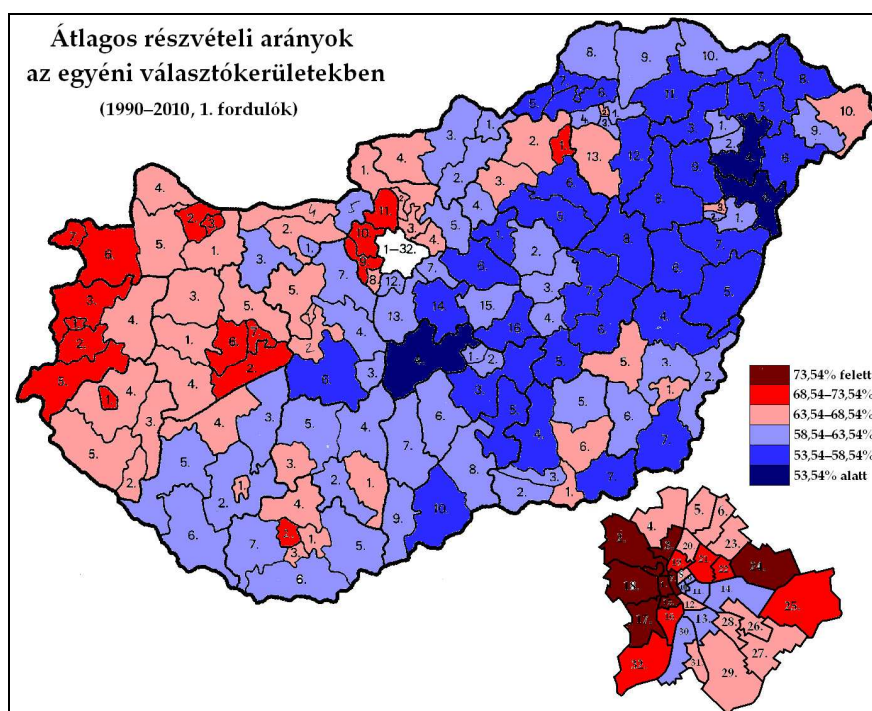

3. melléklet. 2010-es választásig hatályos 176 egyéni országgyűlési választókerület és a 2014-es választásra átalakított 106-os leosztás.

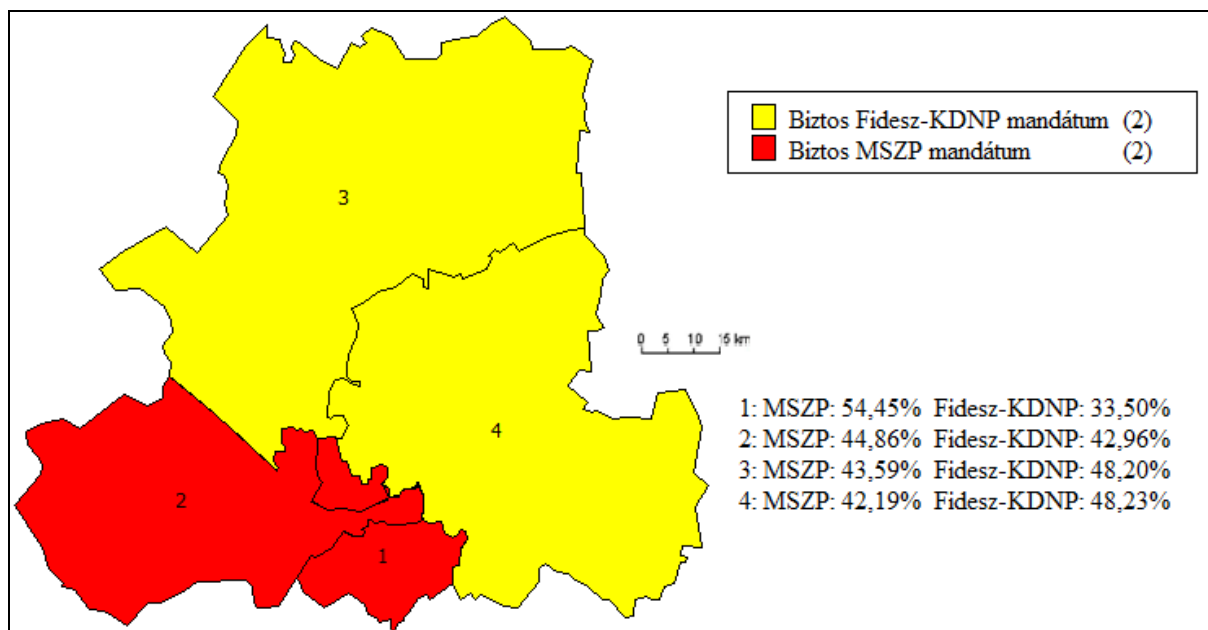
Forrás: KOVÁCS Z. 1991. Az 1990. évi parlamenti választások politikai földrajzi tapasztalatai.– Földrajzi Értesítő 40. 1–2. 76., http://tortenelemklub.com/images/kozelet/valasztokorzetek_2012.jpg, (Letöltés ideje 2012.08. 06.)

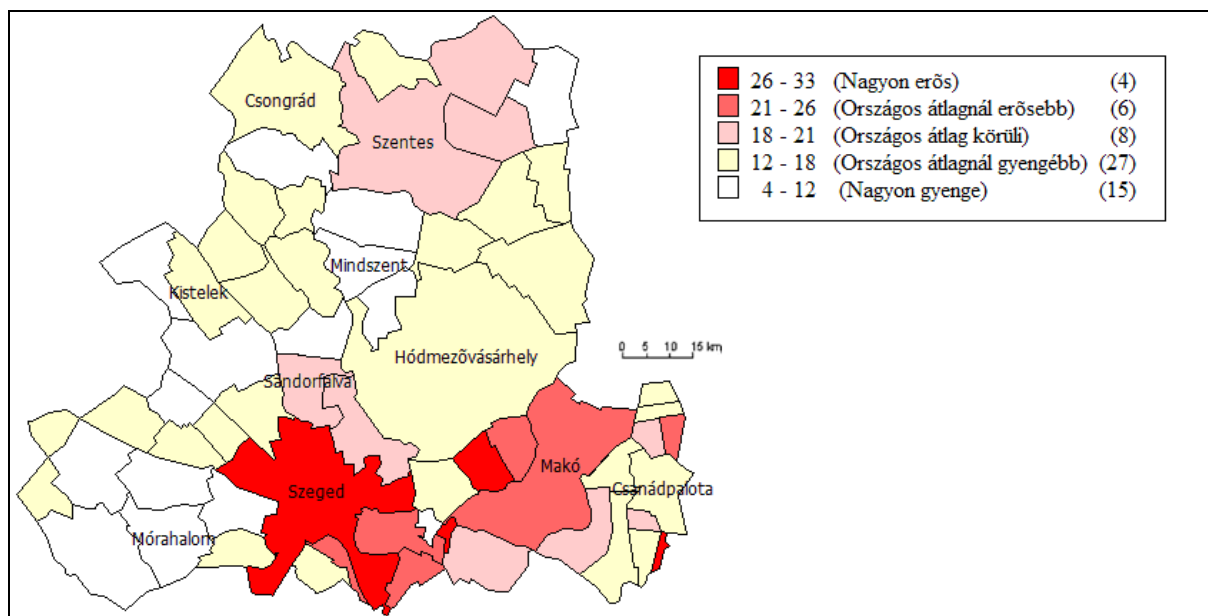
4. melléklet. Az Alföld 1990 és 2006 közötti választásföldrajzi sajátosságainak áttekintése,
Forrás: HEGEDŰS G. (2007b)

5. melléklet. Földrajzi igazságtalanság a magyar országgyűlési választási rendszerben.
Forrás: HUJBERT Á. (2010)

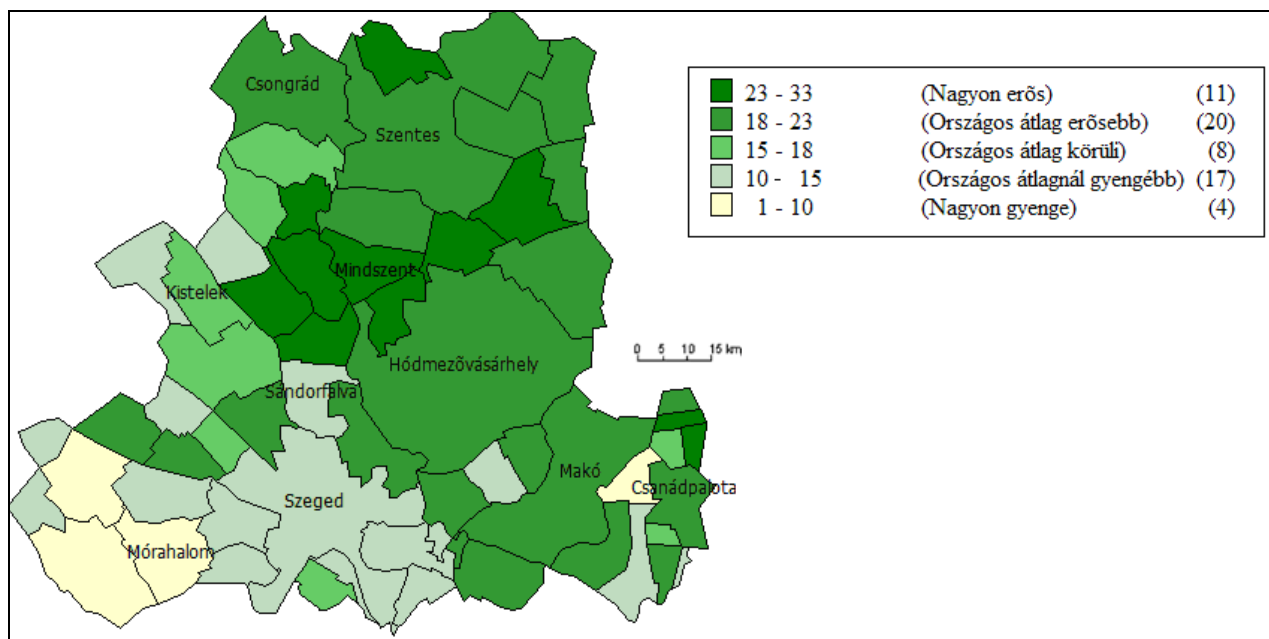

6. melléklet. A 2006-os országgyűlési választások alakulása az új választókerületek szerint, MSZP – Fidesz–KDNP tengelyen. Forrás: www.valasztas.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012

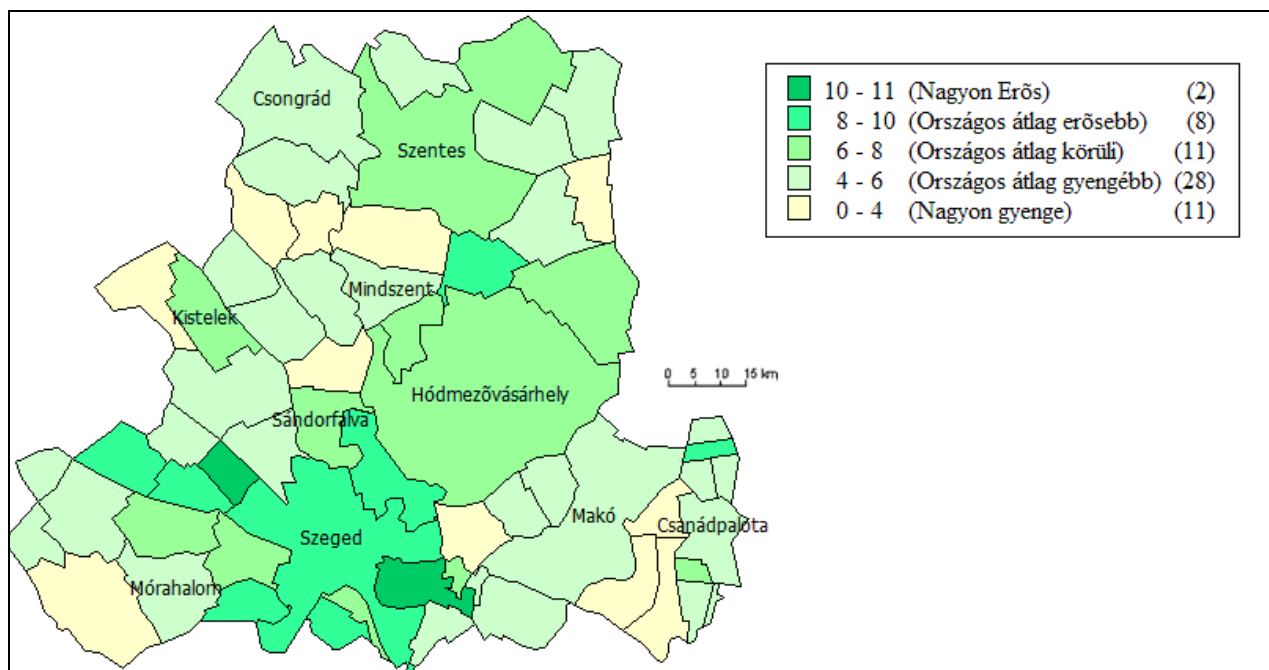
7. melléklet. A 2010-es országgyűlési választások listás eredményei településenként csoportosítva MSZP.

Forrás: www.valasztas.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012

8. melléklet. A 2010-es országgyűlési választások listás eredményei településenként csoportosítva Jobbik.

Forrás: www.valasztas.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012

9. melléklet. A 2010-es országgyűlési választások listás eredményei településenként csoportosítva LMP.

Forrás: www.valasztas.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012

Települések	Átlagos szavazásra jogosultak száma	Átlagosan szavazók száma	MSZP lista	Fidesz lista	Résztétel	MSZP arány	Fidesz arány	MSZP-Fidesz	Besorolás
Álgyő	4255	2439	1040	899	57,32	42,65	36,85	5,81	Erős MSZP
Ambrózfalva	407	261	102	79	64,10	39,26	30,31	8,95	Erős MSZP
Apátfalva	2722	1434	456	634	52,68	31,81	44,22	-12,42	Erős Fidesz
Ápádfalomb	494	288	97	121	58,30	33,56	41,90	-8,33	Erős Fidesz
Ásotthalom	3332	1646	473	818	49,40	28,73	49,67	-20,94	Erős Fidesz
Baks	1824	832	377	272	45,60	45,37	32,75	12,63	Erős MSZP
Balástya	2822	1507	373	745	53,41	24,75	49,46	-24,71	Erős Fidesz
Bordány	2403	1367	527	549	56,88	38,54	40,15	-1,61	Inkább Fidesz
Csanádalburti	402	247	84	110	61,47	33,96	44,34	-10,38	Erős Fidesz
Csanádpalota	2601	1356	440	566	52,12	32,46	41,73	-9,27	Erős Fidesz
Csanátelek	2447	1171	436	471	47,87	37,19	40,24	-3,04	Inkább Fidesz
Csengele	1658	769	151	418	46,35	19,69	54,34	-34,65	Erős Fidesz
Csongrád	15218	9583	3216	4002	62,97	33,56	41,76	-8,20	Erős Fidesz
Derekegyház	1382	859	399	287	62,17	46,45	33,45	13,00	Erős MSZP
Deszk	2523	1706	813	496	67,64	47,63	29,07	18,56	Erős MSZP
Dóc	609	332	109	127	54,52	32,93	38,15	-5,22	Erős Fidesz
Domaszék	3208	1936	536	939	60,34	27,71	48,49	-20,79	Erős Fidesz
Eperjes	586	339	118	110	57,85	34,81	32,45	2,36	Inkább MSZP
Fábiánsebestyén	1927	1068	423	425	55,42	39,65	39,81	-0,16	Egyensúly
Felgyő	1114	635	191	285	56,97	30,15	44,96	-14,81	Erős Fidesz
Ferencszállás	544	335	159	104	61,56	47,61	31,18	16,43	Erős MSZP
Forráskút	1706	977	246	490	57,26	25,19	50,20	-25,02	Erős Fidesz
Földeák	2676	1429	611	484	53,41	42,72	33,86	8,86	Erős MSZP
Hódmezővásárhely	38284	23341	7442	11780	66,19	29,37	46,49	-17,12	Erős Fidesz
Királyhegyes	550	335	101	147	60,91	30,25	43,98	-13,73	Erős Fidesz
Kistelek	6180	3423	1154	1628	55,39	33,71	47,56	-13,85	Erős Fidesz
Kisszombor	3398	1779	703	679	52,35	39,52	38,15	1,37	Inkább MSZP
Klarafalva	387	227	73	100	58,79	32,26	43,99	-11,73	Erős Fidesz
Kővegy	387	172	64	61	44,44	37,02	35,66	1,36	Inkább MSZP

Települések	Átlagos szavazásra jogosultak száma	Átlagosan szavazók száma	MSZP lista	Fidesz lista	Részvétel	MSZP arány	Fidesz arány	MSZP-Fidesz	Besorolás
Kübekháza	1215	714	350	200	58,79	48,95	27,95	21,00	Erős MSZP
Magyarcsanak	1237	638	249	252	51,60	39,06	39,48	-0,42	Egyensúly
Makó	20591	12357	4694	4470	60,01	37,98	36,17	1,81	Inkább MSZP
Maroslele	1733	897	323	372	51,77	36,00	41,42	-5,42	Erős Fidesz
Mártély	1032	719	180	348	69,73	25,02	48,42	-23,40	Erős Fidesz
Mindszent	6043	3541	1037	1655	58,61	29,29	46,73	-17,44	Erős Fidesz
Mórahalom	4511	2692	780	1433	59,67	28,96	53,24	-24,28	Erős Fidesz
Nagyér	473	278	83	118	58,70	30,01	42,62	-12,61	Erős Fidesz
Nagylak	528	334	166	103	63,19	49,75	30,77	18,98	Erős MSZP
Nagyágocs	2794	1405	561	501	50,29	39,93	35,66	4,27	Inkább MSZP
Nagytóte	405	222	69	91	54,69	31,13	40,90	-9,77	Erős Fidesz
Ófődeák	452	258	121	81	57,11	46,71	31,35	15,35	Erős MSZP
Ópusztaszer	1579	718	320	235	45,45	44,59	32,75	11,84	Erős MSZP
Öttömös	656	414	155	169	63,03	37,39	40,77	-3,38	Inkább Fidesz
Pitvaros	1277	811	325	278	63,47	40,09	34,25	5,84	Inkább MSZP
Pusztamérges	1003	554	213	214	55,27	38,42	38,67	-0,24	Egyensúly
Pusztaszer	1315	723	258	302	54,99	35,62	41,75	-6,13	Erős Fidesz
Röszke	2565	1328	478	573	51,77	35,98	43,13	-7,16	Erős Fidesz
Ruzsa	2236	1217	404	554	54,40	33,21	45,51	-12,30	Erős Fidesz
Sándorfalva	6162	3510	1548	1266	56,96	44,11	36,07	8,04	Erős MSZP
Szatymaz	3366	1863	700	733	55,34	37,60	39,33	-1,74	Inkább Fidesz
Szeged	101360	62307	25173	20116	61,47	40,40	32,28	8,12	Erős MSZP
Szegvár	3990	2356	623	1166	59,05	26,44	49,48	-23,04	Erős Fidesz
Székkutas	2046	1302	433	539	63,63	33,24	41,41	-8,17	Erős Fidesz
Szentes	24828	15354	5719	5843	61,84	37,25	38,05	-0,81	Egyensúly
Tiszasziget	1349	877	317	381	65,04	36,13	43,43	-7,29	Erős Fidesz
Tömörkény	1649	920	356	287	55,80	38,66	31,20	7,46	Erős MSZP
Újszentiván	1186	778	345	291	65,58	44,50	37,40	6,90	Erős MSZP
Üllés	2560	1446	419	689	56,48	29,01	47,68	-18,68	Erős Fidesz
Zákányzék	2213	1360	322	742	61,47	23,65	54,52	-30,87	Erős Fidesz
Zsombó	2384	1435	512	609	60,22	35,69	42,41	-6,71	Erős Fidesz
Csongrád megye	310783	187120	68147	72434	57,32	35,88	40,50	-4,61	Inkább Fidesz

10. melléklet Csongrád megye településeinek pártpreferenciái a 1998-es, 2002-es, 2006-os országgyűlési választások listás szavazatai alapján. Forrás: www.vokscentrum.hu, Szerk.: Vida Gy. 2012